

95

KUST- & ZEEGIDS

2009

Natuurlijk genieten in elk seizoen

Ontdek de duinen

**In de ban van
het achterland**

**Fietsen tussen otter en
zeehond**

**Onthaasten
tussen vriezeganzen**

D

met uitneembare
wandelkaart &
wandelkalender

Samenstelling

Aagje De Doncker, Jan Loos, Liesbeth Van Vossel, Dirk Bogaert, Griet Buyse, Wouter Mortier

Redactie

Aagje De Doncker, Jan Loos

Grafische vormgeving

Itom bvba – www.itom.be – info@itom.be

Drukbegeleiding

Thomas Vercauteren

Fotografen

Yves Adams, Yvonne Bax, Marcel Bex, Peter Bossu, Misjel Decler, Marc De Vos (ANB), Gerald Driessens (tekening vuurtoren),

Marc Leten, Bart Musschoot, René Pop, Provinciaal Natuurpark Zwin, Paul Vandamme, Peter Van Hoof, Luc Van Vossel, Sigrid Verhaeghe, Edgard Verhasselt, Westtoer, Hugo Willockx, Dirk Wybo

Foto's cover

Yves Adams (Het Zwin), Ludo Goossens (drieteenstrandloper), Westtoer (Schellemolen Damme), Marcel Bex (Konikpaarden)

Druk

Corelio Printing (Erpe-Mere) – 175 000 ex.

Wettelijk depot

D/2009/9512/2

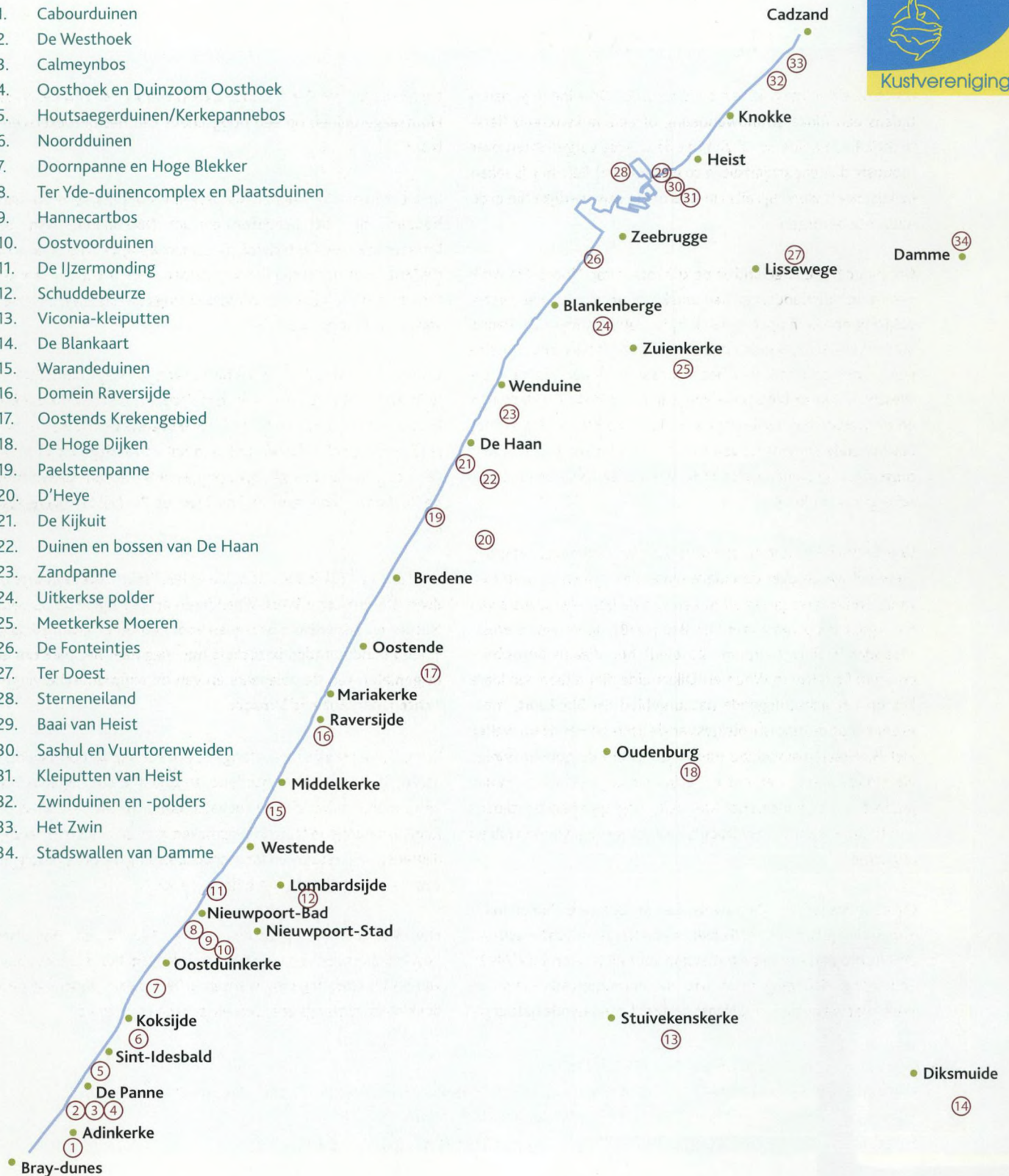
Verantwoordelijke uitgever

Willy Ibens – Coxiestraat 11 – 2800 Mechelen

in samenwerking met:

1. Cabourduinen
2. De Westhoek
3. Calmeynbos
4. Oosthoek en Duinzoom Oosthoek
5. Houtsaegerduinen/Kerkepannebos
6. Noordduinen
7. Doornpanne en Hoge Blekker
8. Ter Yde-duinencomplex en Plaatsduinen
9. Hannecartbos
10. Oostvoorduinen
11. De IJzermondung
12. Schuddebeurze
13. Viconia-kleiputten
14. De Blankaart
15. Warandeduinen
16. Domein Raversijde
17. Oostends Krekengebied
18. De Hoge Dijken
19. Paelsteenpanne
20. D'Heye
21. De Kijkuit
22. Duinen en bossen van De Haan
23. Zandpanne
24. Uitkerkse polder
25. Meetkerkse Moeren
26. De Fonteintjes
27. Ter Doest
28. Sterneneiland
29. Baai van Heist
30. Sashul en Vuurtorenweiden
31. Kleiputten van Heist
32. Zwinduinen en -polders
33. Het Zwin
34. Stadswallen van Damme

213176

DE KUST, ALTIJD WEER ONTDEKKEN

Is het de eindeloosheid van de Noordzee? De wind in je haren tijdens een flinke strandwandeling of een verkwikkend fietstochtje in de polders? Of zijn het de weidse vergezichten over robuuste duinenpartijen die je zo aantrekken? Eén ding is zeker: de kust heeft werkelijk alles in huis om je een heerlijke tijd in de natuur te bezorgen!

Geprandg tussen Zeeland en de krijtrotten van Noord-Frankrijk neemt ons kustlandschap een unieke plaats in. Hoewel verstedelijking en versnippering lelijk huis hielden tussen De Panne en Knokke-Heist, houden onze duinen nog heel wat verrassingen achter de hand. Van het imposante duinenreservaat De Westhoek over de bloemrijke vergezichten in de Warandeduinen en de weelde aan weidevogels in de Uitkerkse Polder tot het fascinerende samenspel van slikken en schorren in Het Zwin: onze natuurgebieden rollen hun meest adembenemende landschappen voor je uit.

Wie de boeiende natuur aan onze kust wil ontdekken en graag meer wil weten over de unieke dynamiek van wind, water en zand, nodigen we graag uit in één van de bezoekerscentra van het Agentschap van Natuur en Bos (ANB), de Provincie West-Vlaanderen of Natuurpunt. Zo biedt het *Vlaams Bezoekerscentrum De Otter* in Woumen-Diksmuide niet alleen een klare kijk op het achterliggende natuurgebied De Blankaart, maar eveneens op de mooiste plekjes van de IJzer- en Handzamevallei. Het Blankaart-wandelpad nodigt je uit om de geheimzinnige wereld van water, riet, natte graslanden en moerasbossen uitgebreid te verkennen. Het kan zelfs nóg spannender, tijdens een tochtje met de fluisterboot, elke woensdagavond in juli en augustus.

Op de grens van het Calmeynbos en de Oosthoekduinen in De Panne vind je het *Vlaams Bezoekers- en Natuureducatiecentrum De Nachtegaal* van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Een prima inleiding voor wie de natuurgebieden aan de Westkust wil ontdekken! Naast de direct aanpalende natuurge-

bieden liggen ook De Westhoek, de Duinzoom Oosthoek en de Houtsaegerduinen op een boogscheut van het bezoekerscentrum.

In Oostduinkerke kunnen fietsers en wandelaars even halt houden bij het *Bezoekerscentrum Doornpanne* van de Intercommunale Waterleidingsmaatschappij Veurne-Ambacht (IWVA). Het Doornpanne-wandelpad van Westtoer en de Provincie West-Vlaanderen voert je langs de heerlijkste plekjes van het natuurgebied.

Ook het groene polderland is beslist een omweg waard! Zo kan je in Blankenberge terecht in het *Bezoekerscentrum Uitkerkse Polder* van Natuurpunt. Er is niet alleen een boeiende tentoonstelling over het reilen en zeilen in het achterliggende natuurgebied, je kan er ook gezinsrugzakjes ontlenuen om samen met de Boeboeks van jeugdschrijver Marc de Bel het terrein te verkennen.

In Knokke kan je je hart ophalen in het *Provinciaal Natuurpark Zwin*. De Provincie West-Vlaanderen en het Agentschap voor Natuur en Bos werken er samen voor een beter Zwin! Elk jaar vinden tienduizenden bezoekers hun weg naar het park om er te genieten van de ooievaars en van de panoramische vergezichten met bloeiend lamsoor.

Kortom, loop beslist eens langs in één van de bezoekerscentra aan de kust of in het achterland, ze zullen je blik ongetwijfeld verruimen. En laat dat nu toevallig ook zijn wat deze Kust- & Zeegids beoogt: je laten kennismaken met de eindeloze mogelijkheden van natuur- en landschapsbeleving die onze kustregio voor je in petto heeft, het hele jaar door.

Natuurpunt, het Agentschap voor Natuur en Bos, het Provinciebestuur van West-Vlaanderen en het Kustactieplan van de Vlaamse regering wensen je veel plezier tijdens je ontdekkingstocht langs zee, duinen, slikken en polders!

Willy Ibens • ALGEMEEN DIRECTEUR NATUURPUNT

Marleen Evenepoel • ADMINISTRATEUR-GENERAAL AGENTSCHAP VOOR NATUUR EN BOS (ANB)

Jos Vercruyssen • WND. ADMINISTRATEUR-GENERAAL TOERISME VLAANDEREN

Peter Norro • DIENSTHOOFD MILIEUBELEID PROVINCIEBESTUUR WEST-VLAANDEREN

DE BLANKAART

Dagdromen in de achtertuin van Diksmuide

Wie De Blankaart bezoekt, waant zich heel even koning. Het fraaie kasteel in Franse stijl met weelderig kasteelpark zorgt niet alleen voor een vleugje Walt Disney, het is tegelijkertijd de statige toegangspoort tot het achterliggende natuurgebied De Blankaart. Sinds mensenheugenis spreken de mysterieus met rietkragen omzoomde vijver en de wirwar van weilanden, moerassen en sloten tot de verbeelding. Helemaal romantisch is een tochtje op de bekoorlijke Blankaartvijver met een fluisterboot.

Tip

Zomerwandelingen in De Blankaart in Diksmuide
Op zondag 5 juli, 2 en 23 augustus en
6 september 2009 om 14u30
Afspraak aan kasteel De Blankaart (volg vanuit
Diksmuide de weg richting Ieper; het kasteel
bevindt zich 2 kilometer voorbij de kerk van
Woumen aan de rechterkant)

Vogels bij de vleet

De Blankaart heeft zijn naam allerminst gestolen. Het natuurgebied telt immers ruim 300 hectaren overstroombare hooi- en weilanden die met de regelmaat van een klok 'blank' staan. De Blankaart ligt dan ook op het laagste punt van de IJzerbroeken en steekt amper 2,60 meter boven de zeespiegel uit. De ondiepe Blankaartvijver vormt het kloppende hart van het natuurgebied. In het voorjaar bieden meer dan 40 hectaren rietmoeras onderdak aan tal van zeldzame broedvogels. Tijdens een tochtje langs de plassen paraderen aalscholver, meerkoet, wilde eend en fuut steevast voor de lenzen van je verrekijker. Ook zeldzame broedvogels als bruine kiekendief, rietgors, kleine karekiet, rietzanger, cetti's zanger en waterral halen hun hart op in de rietkragen van De Blankaart, terwijl de wilgen rond de vijver uitgelezen nestbomen zijn voor een grote kolonie blauwe reigers.

's Winters tref je hier niet alleen blauwe kiekendief en roerdomp, maar verblijven er veelal ook duizenden kolganzen, smienten en wintertalingen. Wanneer de IJzerbroeken overstromen, kunnen de aantallen zelfs oplopen tot 20 000 en meer. Meteen één van de redenen waarom De Blankaart beschermd wordt als internationaal Ramsargebied (een conventie die het wereldwijd opneemt voor waterrijke gebieden) én als Europees Vogelrichtlijngebied (waarmee de Europese Unie de meest zeldzame vogels in bescherming neemt).

Dromen van otters

In de kasteelvijver van De Blankaart herinnert een beeldhouwwerk aan de meest bekende bewoner van de IJzervallei: de otter. De laatste otter verloor midden jaren '80 het pleit tegen de verregaande watervervuiling en het verdwijnen van geschikt leefgebied. Of hij zich ooit opnieuw laat bewonderen in de IJzervallei is lang niet zeker. De otter weet immers verduiveld goed wat hij wil: zuiver water, een gezonde visstand en voldoende rustige plekjes langs de groene oevers van beken en sloten. Het mag dan ook niet verbazen dat Natuurpunt in 1992 net de otter verkoos als hét symbool voor het ecologische herstelplan voor de hele IJzervallei. Centraal in het 'Plan Otter' staat een doeltreffend beheer van zowel natuurgebieden als waterpeil. Een goede zaak voor de otter en ineens voor alle bedreigde natuur. Want waar het goed gaat met de otter, doet ook de rest van de natuur het uitstekend!

Otter

Het spook van De Blankaart

Wanneer in vroeger tijden bij valavond uit de rietkragen plots een klagelijk misthoorgeluid opsteeg, fluisterde men de kleintjes in het oor: 'Hooort, daar komt het spook van de Blankaart!' In werkelijkheid was het gewoon de roerdomp, een zeldzame en erg schuwe 'rietreiger', die destijds iedereen de stuipen op het lijf joeg.

Beschermengel tegen waterellende

Het kasteel uit 1922 herbergt naast een secretariaat van Natuurpunt ook het bezoekerscentrum 'De Otter' van de Vlaamse overheid. Je kan er terecht met al je vragen omtrent de natuur in de IJzer- en Handzamevallei of een kijkje nemen in de gloednieuwe permanente tentoonstelling.

Eens op het domein, kom je beslist ogen tekort. Zo vertelt de oude ijskelder links van het pad een verhaal van overwinterende vleermuizen, aan de andere kant van het pad geven gele plomp en de allereerste bloeiende waterlelies kleur aan de uiterst charmante kasteelvijver. Het uitgelezen trefpunt voor een wandeling langs het Blankaart-wandelpad! Deze Aardgas-natuurwandeling (9,6 kilometer) voert je naar het hart van de IJzerbroeken. Een wandelkaartje met meer informatie is te koop in het bezoekerscentrum. Bedenk wel dat het Blankaart-wandelpad in de winter soms tijdelijk ontoegankelijk is. Aangezien het natuurgebied en de ruime omgeving het winterbed van de IJzer vormen, kan het terrein bij overvloedige regen of plotse dooi grotendeels door de rivier overstroomd worden. Op die manier beschermen de IJzerbroeken de dorpen in de IJzervallei tegen een heleboel waterellende.

Tip

Zondag 23 augustus 2009

Feest in De Blankaart!

Een halve eeuw lang al beheert Natuurpunt het natuurgebied De Blankaart.

In die tijd groeide de beheerde oppervlakte aan tot een flinke brok natuur van ruim 300 hectaren. Een schat aan verborgen plekjes die je op zondag 23 augustus vanaf 13u kan ontdekken. Tal van wandelingen en boottochtjes brengen je tot in het hart van het gebied. Ook Pol Goossen, Thuis-acteur en peter van Natuurpunt, wandelt mee.

Op het programma: fluisterboottochtjes • dierenverhalen en poëzie voor kinderen • tentoonstellingen in het bezoekerscentrum • kids op zoek naar waterbeestjes • fotozoektocht • nagenieten met een hapje en een drankje • kindergime • uitgestippeld wandelparcours,...

Een organisatie van Natuurpunt IJzervallei i.s.m. het Vlaams Bezoekerscentrum De Otter, het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), Stad Onder Stroom en Aardgas.

Aardgas

Bootje varen op De Blankaart

Welk seizoen ook, het gonst steevast van de bedrijvigheid op en rond de 50 hectaren grote Blankaart-vijver. Zin om zoveel fraais eens van naderbij te bekijken? Onze fluisterboot schuift bijna geruisloos over het vlakke water en biedt je een unieke blik op het fascinerende leven in de rietkragen van De Blankaart.

In juli en augustus organiseert Natuurpunt hier elke woensdagavond geleide wandelingen mét boottocht. Leden van Natuurpunt nemen gratis deel, niet-leden betalen 2,50 euro per persoon of 5 euro per gezin (twee volwassenen met kinderen). Vooraf reserveren is wel noodzakelijk. Laarzen of stevig schoeisel zijn sterk aanbevolen!

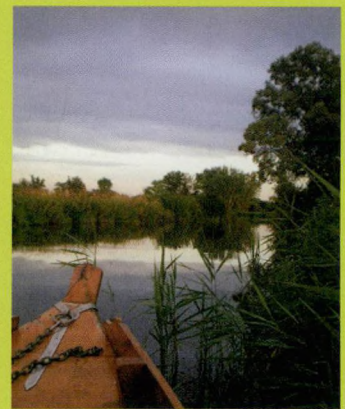
Tip

Een tochtje op de Blankaartvijver met de fluisterboot

Elke woensdagavond in juli en augustus 2009

Mogelijke starturen tussen 15u en 19u (duur: 2,5u). Afspraak aan kasteel De Blankaart

Reserveren noodzakelijk:
Natuurpunt De Blankaart
051-54 52 44
deblankaart@natuurpunt.be

- Kasteel De Blankaart
- Vlaams Bezoekerscentrum De Otter
- Iepersteenweg 56 • 8600 Woumen (Diksmuide)
- 051-54 99 48 • otter.anb@vlaanderen.be • www.otter.be
- Open op werkdagen van 9u tot 16u30, tijdens weekends en feestdagen van 13u30 tot 17u30.
- Gesloten van 25 december tot 2 januari.

OP ONTDEKKING!

Aanbevolen door kinderen

Verscholen tussen enkele adembenemende duinenpartijen in De Panne ligt de wondere wereld van het Vlaams Bezoekers- en Natuureducatiecentrum De Nachtegaal. Om tal van redenen beslist een omweg waard!

1 Klaar voor de start!

Trek je naar de kust, dan is De Nachtegaal de gedroomde startplaats voor een heerlijk avontuur in de natuur. Zo biedt een speels parcours de kids een klare kijk op het reilen en zeilen in de duinen.

De natuurtuin maakt kinderen dan weer wegwijs in tal van typische duinbiotopen: je loopt er langs met helm begroeide zeezeepduinen en paraboolduinen, je doorkruist duinstruweel en verkent natte duinpannes. Klaar om de natuur in de trekken? Leen dan even de 'Grenspad-rugzak', een draagbaar schatkamertje boordevol natuurplezier voor kleine bollebozen!

2 Een unieke kijk

Van zee over duinen en polders tot slikken en schorren: de permanente tentoonstelling maakt je wegwijs in de unieke fauna en flora als de geschiedenis van onze kust. Sta ook even stil bij het belang van natuurbescherming en -ontwikkeling, sta versted van de impact van de mens op het uitzicht van de kust of laat je verrassen door één van de halfjaarlijks wisselende tentoonstellingen over originele natuur- en milieuthema's. Beslist niet te missen is het heerlijke panoramische uitzicht vanop de bovenste verdieping van De Nachtegaal. Op de pontons of de picknickbanken bij de duinplas is het dan weer heerlijk uitblazen met zicht op de prachtige natuurtuin.

3 Sleutel tot de westkust

De Nachtegaal is de uitgelezen uitvalsbasis voor wie snakt naar een fikse natuurwandeling. Weelderige groenzones als het Calmeynbos en de Oosthoekduinen omzomen het bezoekerscentrum. Magistrale natuurcomplexen als de Houtsaegerduinen, de Duinzoom Oosthoek en De Westhoek bevinden zich op wandelafstand. Het zal dan ook niet verbazen dat heel wat geleide wandelingen en bewegwijzerde wandelpaden hier starten. Wie de natuurgebieden in de buurt wil verkennen, vindt aan de onthaalbalie van De Nachtegaal een schat aan informatie.

7 |

VBNC De Nachtegaal

Olmendreef 2 • 8660 De Panne
(afslag op de weg van De Panne naar Adinkerke)
tel. 058-42 21 51 • fax 058-42 21 52
nachttegaal.anb@lne.vlaanderen.be
www.vbncdenachtegaal.be

Openingsuren

Paasvakantie tot 30 juni
10u tot 17u (maandag tot vrijdag)
10u tot 17u30 (weekend en feestdagen)

Juli – augustus – september
dagelijks van 10u tot 18u

1 oktober tot paasvakantie
10u tot 17u (maandag tot vrijdag)
13u30 tot 17u30 (weekends en feestdagen)

BOSWACHTER IN DE SAHARA

Op pad met Johan Lamaire

Uitgestrekt, fascinerend en volstrekt uniek. Het duinenreservaat De Westhoek, geprangd tussen De Panne en de grens met Frankrijk, verbaast sinds jaar en dag elke wandelaar. Zicht op zee, 'wandelende' duinen, duingraslanden boordevol orchideeën en Poolse Konikpaarden die door het landschap draven: het allereerste staatsnatuurreservaat van ons land heeft het allemaal.

Het grootste duinmassief van onze kust in het oog houden en koesteren, het is de taak van Johan Lamaire, boswachter bij het Agentschap van Natuur en Bos (ANB). Ruim drie jaar geleden kreeg hij De Westhoek, meteen goed voor meer dan 340 hectaren, onder zijn hoede.

Elke dag anders

Een boeiende job vol afwisseling, het werd ongetwijfeld vermeld in de functieomschrijving. 'Van toezicht over natuurbeheerwerken tot hoefverzorging van de grote grazers: het to do-lijstje van een boswachter is bijzonder gevarieerd', vertelt Johan Lamaire. 'Alleen al het aansturen van de ploeg natuurarbeiders vraagt behoorlijk wat tijd. Zo moet er gemaaid worden, worden omheiningen hersteld en krijgen de begrazingszones regelmatig een nazicht'. Natuurlijk gaat er ook heel wat aandacht naar het naleven van de toegankelijkheidsregels. Zo dienen honden steevast aangelijnd te zijn en mag men niet van de wandelpaden afwijken. 'Daarnaast vervul ik ook een belangrijke sociale functie. Er zijn niet alleen de contacten met de natuurgidsen en met het team van het Vlaams Bezoekerscentrum De Nachtegaal, wandelaars stellen me ook heel wat vragen – over de wandelroutes, de typische natuur van De Westhoek, de verzorging van de grazers... En hoewel de prachtige natuur hét visitekaartje is van De Westhoek, willen we het natuurreservaat toch zo toegankelijk mogelijk maken, rekening houdend met de ecologische draagkracht van het gebied. We stellen dan ook alles in het werk om van de natuurliefhebber ook een tevreden bezoeker te maken'.

De intensiteit van duinen

Wie de zomerse drukte van het strand wil ontlopen, haalt zijn hart op in De Westhoek. Ook in de herfst en de lente ligt het natuurgebied er beeldig bij. 'Half mei is het hier heerlijk wandelen wanneer de meidoorn, vlier en Gelderse roos weelderig

bloeien en de allereerste orchideeën zich laten zien in de natte duingraslanden', zegt Johan. 'Verspreid over de hele Westhoek, en vooral dan in de gebieden waar we regelmatig maaien, kan je tot wel dertien verschillende soorten orchideeën bewonderen. Hoewel heel wat orchideeën groeien in de 'rustzones', gevoelige plekje die omwille van hun grote kwetsbaarheid niet vrij toegankelijk zijn, hoeven wandelaars niets te missen. Langs het Ligusterpad en het Grenspad voorzien we immers eveneens maaibeheer zodat ook daar orchideeën bloeien'.

Johan praat met bijzonder veel liefde over 'zijn' natuurgebied. 'Ik ervaar De Westhoek als een onvoorstelbaar rijk en dankbaar, maar tegelijkertijd ook een zwaar gebied. De intense dynamiek die de duinen teweegbrengen, maken het planten en dieren knap lastig om er te overleven. Daar staat dan weer tegenover dat de soorten die je aantreft in De Westhoek, behalve doorzetters ook echte pareltjes zijn – denk maar aan parnassia, moeraswespenorchis, kamsalamander en kleine parelmoervlinder'.

Wandelpaden in beweging

Bij het beheer van De Westhoek krijgt Johan hulp uit onverwachte hoek. Poolse Konikpaarden, Shetlandpony's, Schotse Hooglandrunderen en ezels leveren er prima werk. Wat meer is, het resultaat van hun inspanningen valt zelfs door de mens niet na te bootsen. 'De omheinde zones waarbinnen de ezels, paarden en runderen grazen, mag je tot de mooiste en meest authentieke gebieden van de hele Westhoek rekenen', vertelt Johan. 'Het unieke samenspel van paarden, runderen en ezels doet het landschap er elke dag weer anders uitzien. Zo hebben de Schotse Hooglandrunderen veel weg van bulldozers; wanneer ze door het dichte struikgewas gaan, trekken ze met hun enorme hoorns immers de struiken uit elkaar. Op die manier effenen ze het pad voor de paarden die de plantengroei tot bij de grond afgrazen. Ook ezels lopen maar wat graag in het spoor van de Hooglanders om kruiden en takken te knabbelen. Wijken de Hooglanders af van de bestaande doorgangen, dan volgen de ezels gedwee. Af en toe gebeurt het dan ook dat de natuurarbeiders of ikzelf een bekende wandelweg inslaan om even later te merken dat het pad zich 'op mysterieuze wijze' verlegd heeft. Of hoe de grazers ons soms weten te verrassen'.

Stoppen met stuiven

In het hart van De Westhoek palmt een kurkdroog stuifduin, beroemd in De Panne als 'de Sahara', maar liefst 100 hectaren in. Officieel heet deze zandmassa 'het centrale wandelduin'. Niet omdat je erover kan wandelen, wel omdat het immense stuifduin langzaam van zuidwest naar noordoost door De

Westhoek 'wandelt'. Als in *slow motion* rolt de Sahara over het landschap en bedelft ze alles wat op haar weg ligt onder een dikke laag duinzand. De motor voor die zandverplaatsing is de overheersende zuidwestenwind aan onze kust. 'Vroeger was de jaarlijkse zandverplaatsing veel groter dan nu', zegt Johan. 'Door tal van factoren, waaronder de klimaatopwarming en de afname van grazende konijnen krijgt het helmgras meer vat op het duinzand en is er minder verplaatsing van zand. Bijzonder jammer, want net dit stuivend duinmassief is de motor van De Westhoek. Stuift het duin niet meer, dan worden

Orchideeënweelde

er bijvoorbeeld niet langer 'duinpannes' of natte duinvalleien gecreëerd. Pannes die ontstaan nadat de wind al het droge zand wegblijft. Wat overblijft, is een vlakte van nat zand op het niveau van de grondwater tafel, een geliefkoosde groeiplaats voor unieke planten als parnassia en duingentiaan. Veel wandelaars zijn vaak stomverbaasd wanneer ze merken dat zelfs tijdens de zomermaanden een paar laarzen goed van pas komt bij het verkennen van de natte duinpannes. Voldoende water is trouwens ontzettend belangrijk in de duinen. Zo worden sporen van de Tweede Wereldoorlog zoals bevoorradingsputten en bomkraters behouden. In de soms verzengende hitte van De Westhoek vormen ze immers levensnoodzakelijke drinkplaatsen voor de grote grazers', vertelt Johan. Wie de imposante grazers van dichtbij wil bewonderen, rept zich het best richting zomerwandelingen van Natuurpunt en het Agentschap van Natuur en Bos (ANB). Verken je De Westhoek op eigen houtje, start dan bij voorkeur aan het infohuisje op het einde van de Dynastielaan. Het huisje wordt tijdens de zomermaanden bemand door gedreven natuurgidsen die je graag wegwijs maken in de zee van wandelmogelijkheden.

Meer info: www.natuurenbos.be

Tip

Zomerwandelingen in De Westhoek in De Panne
Elke donderdag in juli en augustus 2009 om 10u30
Afspraak aan het infohuisje op het einde van de Dynastielaan

Duindoorn Lichaamsverzorging

vitaliseert en herstelt de huid

| 10

WELEDA

Van top tot teen 100% natuurlijk

■ natuurlijk ■ gezond ■ veilig ■ eerlijk ■ menselijk ■ milieuvriendelijk ■ maatschappelijk betrokken

In harmonie met mens en natuur

Ode aan de duindoorn

Kramsvogel in duindoornstruweel

Eeuwenlang werden de duinen stiefmoederlijk behandeld, ondermeer omdat ze geheel ongeschikt waren voor de landbouw. 'Onbekend maakt onbemind' gold dan ook lange tijd voor de duindoorn. Zo werd algemeen aangenomen dat de oranje bessen van de duindoorn dodelijk giftig waren. Gelukkig konden enkelingen, zoals de 18e eeuwse Franse schrijver Jean-Jacques Rousseau, de vruchten naar waarde schatten. Wat hem evenwel niet belette om zijn vrienden de stuipen op het lijf te jagen door tijdens wandelingen stevast een handvol bessen in zijn mond te proppen...

Uit het juiste hout

Zoals de naam al laat vermoeden, doet de duindoorn het prima in de duinen – alleen of in aaneengesloten struwelen van vlier, liguster, hondsroos, kardinaalsmuts, Gelderse roos en meidoorn. De duindoorn wist zich prima aan te passen aan het taaie leven in de duinen. Zo deert de meedogenloze gesel van wind, regen en zand hem amper. De duindoorn staat dan ook stevig als een huis dankzij zijn wortels die tot meer dan een meter diep steken en over een lengte van 20 meter kunnen reiken.

Smaakmaker & sterkhouder

De bessen van de duindoorn plukken, het is een omzichtige klus. De stekels van de duindoorn zijn immers bijzonder venijnig. De zurige bessen zitten niet alleen boordevol vitamine A, B1, B2 en E, het zijn ook bommetjes van vitamine C waarbij andere bekende vitamine C-leveranciers als sinaasappel en citroen verbleken. Wat meer is, het gehalte aan vitamine C gaat tijdens zonrijke jaren zelfs nog meer de hoogte in. Met de hulp van een beetje suiker wordt de zurige duindoorn vandaag de dag verwerkt tot siroop, likeur, limonade, thee en confituur. Duindoornolie blijkt dan weer goed te zijn bij eczeem, zonnebrand, huidirritaties en slecht helende wonden. Omdat de olie ook zou helpen bij de behandeling na bestralingen, krijgen astronauten ze mee op hun ruimtevluichten en werd duindoorn ook ingeschakeld na de ramp met de kerncentrale van Tsjernobyl in 1986.

Kramsvogels in de wind

Ook vogels vertoeven graag in de buurt van duindoornstruwelen. De lange scherpe doornen maken het struweel vrijwel ondoordringbaar en dus tot een buitengewoon rustig broedgebied voor tal van vogels zoals de nachtegaal. Tijdens een najaarswandeling in de sombere duinen springen de oranje bessen meteen in het oog. Een rijke voedertafel waaraan ontelbare vogels zoals koperwieken en merels zich te goed doen. Via de uitwerpselen van de vogels komen de duindoornzadjes overal in de bodem terecht. Trekvogels geven de duindoornpitten zelfs een lange-afstandslift.

Voorals kramsvogels, prachtige lijsterachtigen met roodbruine rug en grijze kop, zoeken de kuststrook op om er de duindoorn te plunderen. Kieskeurig als ze zijn, geven ze de voorkeur aan de felst gekleurde bessen. Pas wanneer hun voorraad begint te slinken, komen ook de bleek gekleurde duindoornbessen aan de beurt. Blijven de bessen al te lang hangen, dan gaan ze gisten en alcohol bevatten. Het resultaat laat zich raden: lichtjes aangestoten kramsvogels die maar gammel op de poten staan en vreemde luchtmanoeuvres uitvoeren.

What's in a name?

Sinds oudsher wordt de duindoorn of *Hippophae rhamnoides* geneeskrachtige eigenschappen toegedicht. Zo zouden de oude Grieken hun paarden al ingewreven hebben met duindoornsap om de huid prachtig te doen glanzen. Vandaar ook de wetenschappelijke benaming *Hippophae*, een samenvoeging van 'hippos' (paard) en 'phaes' (lichtend). De botanische soortnaam *rhamnoides* verwijst naar de doornen van de plant.

Wandelen met zicht op zee

Niets zo eenvoudig als wandelen. Vaak wordt er dan ook zomaar op goed geluk wat rondgewandeld. Zonde, als je bedenkt wat een bewegwijzerde wandelroute te bieden heeft. Laat je dus op je wenken bedienen en je hoeft niets meer te missen. De allermooiste duingordels, fraaiste zeegezichten en uitgestrekte polders vol weidevogels maken zich alvast op voor je komst.

Op de goede weg

Zin in een actieve wandeling? Of gewoon op zoek naar de West-Vlaamse Sahara? Met de scheurvrije en waterbestendige netwerkkaart in de hand stippel je moeiteloos zelf een parcours uit. Het nagelnieuwe 'wandelnetwerk Westkust' belooft je immers 130 km wandelpaden (waarvan een derde onverhard), 104 knooppunten om vrolijk aaneen te rijgen, 19 instappunten met parkeergelegenheid en een veertigtal niet te missen bezienswaardigheden zoals de Atlantikwall, het vernieuwde Visserijmuseum in Oostduinkerke en het sluisencomplex 'De Ganzepoot' in Nieuwpoort. Op het wandelmenu staan duinen, polders en stranden. Het enige wat jou nog te doen staat, is genieten!

Een zee van mogelijkheden

Geen betere plek om de tocht te starten dan het natuurreservaat De Westhoek, met stip het grootste aaneengesloten duingebied aan de Vlaamse kust en meteen goed voor 345 hectare

wandelpreier. Het fascinerende centrale loopduin – ook wel 'de Sahara' genoemd – en de helwitte zandvlaktes staan borg voor betoverende panorama's. Zoek ook de koelte van het Calmeynbos eens op en wandel dan verder naar de Oosthoekduinen. Wie nu al dorst heeft, wijkt even van het rechte pad af en wandelt langs de Houtsaegerduinen terug richting dijk en terrasjes van De Panne. Stap je verder tot Oostduinkerke, loop dan zeker eens langs in het bezoekerscentrum van de Doornpanne. Het kloppende hart van het gebied is een bijzonder brede duinpanne die afgebakend wordt door een stuifduingordel met ondermeer de 'Hoge Blekker', met zijn 33 meter het hoogste duin van onze kust. Loop je langs het Hannecartbos, dan komt De IJzermonding in Nieuwpoort al in het vizier. Dit unieke natuurgebied weet beslist te charmeren door het prachtig paars bloeiende lamsoor en de schattige zeehonden die er met de regelmaat van de klok opduiken. Stuk voor stuk groene pareltjes die je dankzij een zelf uitgestippeld parcours moeiteloos aan elkaar rijgt. Het 'wandelnetwerk Westkust'? Getest en warm aanbevolen!

Wandelnetwerkkaart Westkust

6 euro

Verkoopadressen:

- Diensten voor Toerisme van De Panne, Sint-Idesbald, Koksijde, Oostduinkerke en Nieuwpoort
- Bezoekerscentra De Nachtegaal en de Doornpanne
- Westtoer (050-30 55 00 – info@westtoer.be)
- Provinciaal informatiecentrum Tolhuis in Brugge (0800-20 021 – provincie@west-vlaanderen.be)
- Online via www.fietsen-wandelen.be en www.dekust.org

Trap & Tram

te kust, te fiets en met de tram

Meer info
vanaf 1 juli op
www.trapentram.be

Westtoer
West-Vlaams provinciebedrijf
voor Toerisme en Recreatie

de kust
met de steun van de Vlaamse regering
in het kader van het Kustactieplan 2005-2009

Op de trappers tussen Nieuwpoort en Diksmuide

FIETSEN TUSSEN OTTER & ZEEHOND

Adembenemende natuurgebieden, bloemrijke bermen en een schat aan historische stadjes. De IJzervallei weet hoe fietsfanaten te charmeren!

Natuur in restauratie

De thematocht *Fietsen tussen otter en zeehond* verwijst naar twee natuurherstelplannen in de Westhoek: het 'Plan Otter', een pleidooi voor ecologisch herstel in de IJzervallei rond Diksmuide, en het 'Plan Zeehond', dat natuurherstel in De IJzermonding in Nieuwpoort bepleit. Volg je op het fietsnetwerk Westhoek tocht 1 (48,5 km), dan verken je de IJzerbroeken met start en aankomst aan kasteel De Blankaart in Woumen (Diksmuide). Verkies je tocht 2 (32 km), dan wordt het startschot gegeven aan de havengeul van Nieuwpoort en trek je met je tweewieler het achterliggende polderlandschap in. In Stuivekenskerke krijgt de geoefende fietser trouwens de kans om beide tochten aan elkaar te knopen tot ruim 80 kilometer lang genieten.

Tip

Zomerwandelingen in De IJzermonding in Nieuwpoort
Elke vrijdag in juli en augustus om 10u30
Afspraak op de parking einde Halvemaanstraat, een zijstraat van de Kustweg tussen Nieuwpoort-Stad en Westende-Bad, ter hoogte van Lombardsijde (afslag Novus Portus)

In het spoor van 'Den Grooten Oorlog'

De sporen van 'Den Grooten Oorlog' zijn alomtegenwoordig in het polderland. Van de beruchte Dodengang, het mitrailleurs-nest Pervijze en de observatiepost in Oud-Stuivekenskerke tot de afmattende stellingenoorlog in de bocht van Tervate en de pittoreske maar destijds fel belegerde boterstad Diksmuide: geen levendiger getuige van de Eerste Wereldoorlog dan de Westhoek. Na de onderwaterzetting van de IJzervlakte in 1914 werd aan het IJzerfront immers een vier jaar durende stellingenoorlog uitgevochten. Tal van monumenten zoals de IJzertoren, musea en militaire begraafplaatsen herinneren aan de verwarde en bikkelharde 'Slag om de IJzer'.

Tussen Schreve en schorren

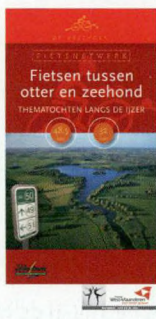
Als enige rivier mondt de IJzer op Belgisch grondgebied uit in zee, meer bepaald in Nieuwpoort. Vanuit Noord-Frankrijk baant de IJzer zich doorheen golvende landschappen een weg richting de Frans-Belgische grens, in de volksmond alom bekend als 'de Schreve'. Stroomafwaarts toont de IJzervallei zich dan weer opvallend asymmetrisch met het steil oplopende plateau van Izenberge aan de ene kant en de IJzerbroeken, laaggelegen graslanden die bij hoge waterstanden dienst doen als natuurlijk overstromingsgebied, aan de andere kant. Eens in de benedenloop kronkelt de IJzer door prachtige open polderlandschappen richting Nieuwpoort, waar het sluizencomplex 'de Ganzenpoot'

de afwatering naar zee regelt. Vlakbij het estuarium van de IJzer stap je maar beter even van de fiets om in het uiterst waardevolle natuurgebied De IJzermonding uit te waaien met zicht op slikken en schorren.

Plan Zeehond: een (zand)bank vooruit!

Zowel de aanleg van de voormalige marinebasis van Lombardsijde als de uitbreiding van de jachthaven van Nieuwpoort eisten hun tol: in 1990 telde het unieke slikken- en schorrenbiotop van De IJzermonding nog amper 6 hectaren. Toen het Belgische leger aanstalten maakte om de oude marinebasis van de hand te doen, kwam Natuurpunt voor de dag met het 'Plan Zeehond', een ambitieus natuurontwikkelingsplan voor De IJzermonding. Een droom werd werkelijkheid toen de Vlaamse Overheid na lang aandringen het gebied kocht en het meteen de status van Vlaams natuurreservaat gaf. Grootscheepse natuurherstelwerken gooiden de verlaten zee-machtsbasis uit de jaren '50 tegen de vlakte en zorgden ervoor dat duizenden kubieke meter opgespoten grond werden afgegraven.

Het resultaat is ronduit verbluffend want de natuur palmde het gebied in met een ongeziene gretigheid. En de zeehond? Die is eindelijk terug van tientallen jaren lang weggeweest. Net als wandelaars en fietsers zoekt hij De IJzermonding nu op om er even uit te blazen.

• Fietsbrochure
• Fietsen tussen otter en zeehond

Verkoopinfo:

- Diensten voor Toerisme van Nieuwpoort en Oostduinkerke
- Westtoer • Koning Albert I-laan 120
8200 Sint-Michiels
tel. 050-30 55 00
info@westtoer.be
www.fietsen-wandelen.be

15 |

Zeehond

VERSTOPPERTJE AAN ZEE

Het wel en wee van de bergeend

| 16

Bergeenden zijn vrij grote, gansachtige eenden die opvallend bontgekleurd zijn. Het zijn typische kustvogels. Ze zoeken hun voedsel grondelend, zwemmend of gewoon wandelend over modderige bodems waarin ze lekker kunnen wroeten. Wadslakjes, schaaldiertjes, insecten, visjes, wormen, slijkgarnalen en groenwieren staan bovenaan hun verlanglijst.

Pa en ma identiek

Vanop een afstand lijken bergeenden soms zwart met wit, bij nader inzien zijn ze toch een pak kleurrijker: rode snavel, wit met kastanjebruin lichaam, donkergroene kop en nek. In uiterlijk verschillen de vrouwtjes nauwelijks van de mannetjes. Pa bergeend heeft een vlezige rode knobbel bovenop zijn snavel, die het duidelijkst te zien is in het broedseizoen, maar dat is dan ook het enige extraatje dat hij kan aanvoeren. Het vrouwtje van de bergeend doet niet onder voor haar veelkleurige echtgenoot. En dat heeft zo zijn redenen...

'Verbergeend'

Bergeenden zijn echte holenbroeders; ze maken hun nest in verlaten konijnenholen in de duinen, onder hooibergen, in riethopen of in verlaten buizen, in alle geval volledig onttrokken aan het oog. Daardoor heeft het wijfje geen schutkleuren nodig en kan ze zich deze opvallende outfit veroorloven. Natuurlijke selectie en evolutie in de richting van steeds beter gecamoufleerde vrouwtjes was bij de bergeend dan ook nooit aan de orde.

In de bergeendenmaatschappij zorgen man en vrouw samen voor het nageslacht. Ze doen er alles aan om de nestplaats geheim te houden. Wanneer ze naar het nest vliegen, vliegen ze achter elkaar. Het vrouwtje laat zich plotseling uit de lucht vallen en landt vlakbij het hol. Pa bergeend zorgt inmiddels verder vliegend voor wat afleiding; eenmaal zelf geland, houdt hij vanop een afstand de wacht. Aan al dat verstopperij spelen dankt de bergeend zijn naam: eigenlijk is de bergeend een 'verbergeend'. De naam bergeend verwijst dus geenszins naar zijn natuurlijk biotoop, want de kustduinen zijn de enige heuvels van betekenis in zijn normale leefomgeving.

Ren voor je leven!

Diep verscholen onder de grond broedt moeder bergeend 8 tot 12 eieren uit. Als de kuikens uitgekomen zijn, rennen ze meteen naar het water. Waar de broedplaats in de duinen ver verwijderd is van het strand of het wad, moeten ouders en jongen soms drukke verkeerswegen en andere hindernissen kruisen, en onderweg liggen meeuwen en andere kuikenrovers op de loer. Eénmaal de waterkant gehaald, kunnen de kuikens al na een week zelfstandig overleven. Ze zoeken dan zelf hun voedsel terwijl de volwassen vogels een oogje in het zeil houden.

De pakkans verkleinen

Als na het broedseizoen de periode van de jaarlijkse verenruïaanbreekt, staat de bergeend voor een ogenschijnlijk verscheurend dilemma. Tijdens de rui verliezen eenden al hun vleugelen staartpennen (de grote veren die ze nodig hebben om te vliegen) vrijwel tegelijkertijd, zodat ze gedurende bijna vier weken niet kunnen vliegen. In die periode zijn de vogels dan ook bijzonder kwetsbaar. De bergeend is voorgeprogrammeerd om tijdig, al in juli, weg te trekken naar het noorden, naar de Deense en de Duitse Waddenzee, en in mindere mate ook naar de Nederlandse Waddenzee of naar Zeeland. In een zone die bekend staat als 'de Duitse Bocht', voor de Duitse kust tussen de mondingen van Wezer en Elbe, heeft de hele Noordwest-Europese populatie van de bergeend rond deze tijd van het jaar rendez-vous. In augustus troepen daar ruim 200 000 bergeenden samen op amper 15 km² zee om er in één reusachtige groep te ruien, ver weg van alle mogelijke vijanden op vier poten. Alleen een eenzame zeearend vormt er een reëel gevaar, maar die pakkans van 1 op 200 000 nemen ze er graag bij.

Samen in de crèche

Zie je zo'n oudervogel de handen vol hebben met tientallen kleine kuikens om zich heen, denk dan niet meteen dat je met een wel heel vruchtbaar exemplaar te doen hebt. Een paartje bergeenden brengt immers zelden meer dan 12 jongen per broedsel voort. Wel hebben bergeenden een rijk sociaal leven en zijn ze zo verstandig om de jongen van meerdere broedsels samen te brengen

in één grote kindercrèche. Terwijl enkele oudervogels op de hele bende passen, gaan de andere ouders rustig zelf voedsel zoeken; een beurtrol zorgt ervoor dat iedereen aan de bak komt.

De perfecte verzorgingsstaat bestaat dus écht. Kom hem ontdekken in De IJzermonding in Nieuwpoort of in Het Zwin in Knokke, want daar is de kans op waarneming van bergeenden het grootst!

DE NOORDZEE

Onze elfde provincie

Vlak voor onze kust ligt een hele reeks zandbanken. Stel je deze zandbanken voor als de duinen en het strand die verdergaan onder water. Als je van op het strand of de dijk uitkijkt over de Noordzee, dan kijk je eigenlijk naar het grootste natuurgebied van België. Wist je dat ons deel van de Noordzee zowat een provincie groot is? Kortom, een elfde provincie!

Boordevol leven

Het stuk Noordzee voor onze Belgische kust is vanzelfsprekend ontzettend belangrijk voor toerisme, recreatie, visserij, zandwinning en scheepvaart. Minder bekend is dat het minstens even belangrijk is als natuurgebied. De ondiepe zee met zandbanken heeft een bijzonder grote biologische waarde; ze is dan ook bijzonder voedselrijk. Talrijke schelpdieren, kleine kreeftachtigen, vissen en zeesterren vinden er een schat aan voedsel en ruimte om te leven.

Het rijke bodemleven trekt jaarlijks ook duizenden overwinterende zeevogels aan zoals jan-van-genten, zeekoeten, futen... Het sterk golvende 'duinlandschap' op de bodem van onze Noordzee is niet alleen een aantrekkingspool voor zeesterren, zeevogels en zeehonden, het is tegelijkertijd een gigantische, uiterst waardevolle dam die onze kuststrook beveiligd tegen stormvloed.

Zorgen voor de zee

Het Belgische gedeelte van de Noordzee is van vitaal belang voor onze economie. Het verzoenen van de natuurwaarden met de vele activiteiten op zee vormt een ernstige uitdaging voor het Belgische Noordzeebeleid.

De tijd dat op zee alles mocht en kon, ligt gelukkig al lang achter ons. Als we een levende zee willen bewaren, met plaats voor natuur, visserij, transport, zandwinning, energieproductie... dan moeten er duidelijke afspraken gemaakt worden met alle betrokkenen. Dit is nu net waar de federale overheid aan werkt. Zo zijn de plannen al rond voor een duurzame zandwinning, is er een zone afgebakend voor windmolenprojecten op de Thorntonbank en wordt er gewerkt aan oliebestrijding en controle op lozingen. Momenteel werkt het Belgische Noordzee-beleid samen met de verschillende gebruikers aan de afbakening van zones waar zee flora, zeevogels en andere zeedieren kunnen leven in harmonie met de menselijke activiteiten. Mooie inspanningen die uiteindelijk zullen leiden tot een ambitieus 'Masterplan voor een duurzame Noordzee'.

| 18

Jan-van-gent

Tip

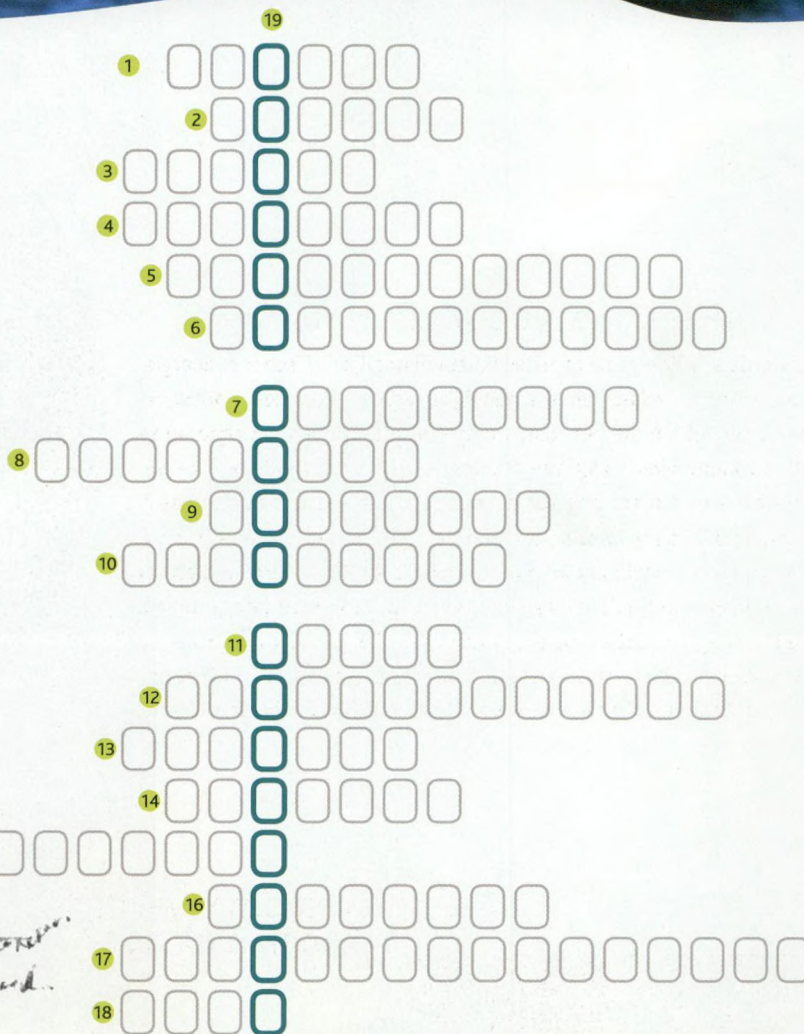
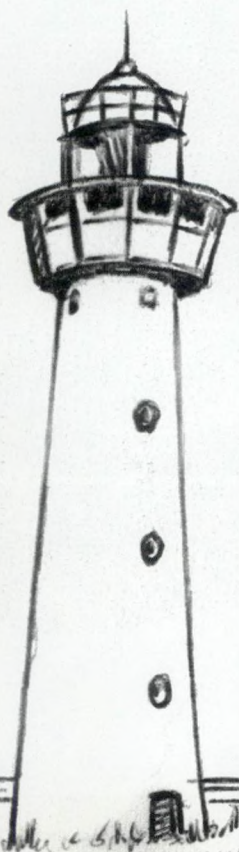
Een dag op zee

Zin in zee en een zoektocht naar dolfijnen en andere zeezoogdieren? Trek er dan eens een dagje op uit met Ostend-Pelagics, die vanuit Oostende dagtrips organiseren in het Belgische deel van de Noordzee. Tijdens de boottocht kan je ontelbare zeevogels bewonderen. Zo komen jan-van-genten rond de boot vliegen, in de hoop er wat voedsel te vinden dat door de schroeven van het schip omhoog wordt gewoeld. Spektakel verzekerd!

www.ostend-pelagics.be

KINDEREN KONING

| 20

Kustwoordraadsel

Schrandere strandloper-tjes en pientere zeepiraten snorren alle antwoorden op in deze Kust- & Zeegids. Het spoor bijster? Je vindt alle antwoorden terug op www.natuurpunt.be/zomerwandelingen

1. Knabbelt de duinen open	11. Rivier die uitmondt in Nieuwpoort
2. Centraal stuifduin in natuurreservaat De Westhoek	12. Vijfsterren-eiland in de voorhaven van Zeebrugge
3. De scholekster die je verwelkomt in De IJzermonding	13. Laagliggende gebieden achter de duinen
4. Ondoordringbaar struikgewas in de duinen waarin heel wat vogels nestelen	14. Sinds enkele jaren komt dit zeezoogdier opnieuw zonnebaden in De IJzermonding
5. Geruisloze boot op de kasteelvijver in De Blankaart	15. Prachtige paarse bloeier, ook wel bekend als de 'zwinblomme'
6. Ganzen die elke winter neerstrijken in de Oostkustpolder	16. Eend die van verstoppertje houdt
7. Aanspoelgordel op het strand van schelpen, wientrossen...	17. Kleine vlinder aan de westkust
8. Duinstruik boordevol vitamine C	18. Klassieker in Knokke
9. Het spook van De Blankaart	19. Motto van Natuurpunt
10. Lichtgevend baken dat schepen de weg wijst	

Tip: 'ij' heeft twee vakjes nodig.

regenwulp   bontbekplevier   scholekster   wulp

Elke vogel eet zoals hij gebekt is

De bodem van slikken krioelt van het leven. Dat trekt tal van waadvogels aan, die elk zo hun manier hebben om naar voedsel te zoeken.

Een zee van 'schone' vooruitzichten

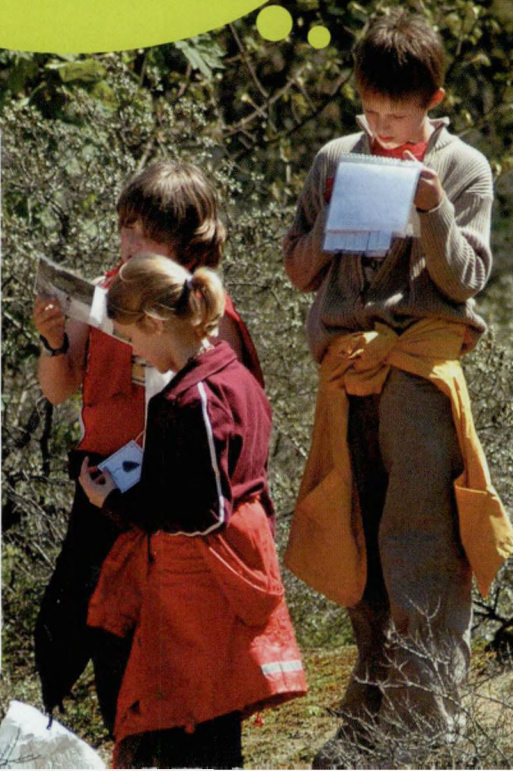
Al jarenlang wordt er volop gezocht naar milieuvriendelijke of 'schone' energie. Windenergie is vrij van afvalstoffen of schadelijke gassen en dus een mooi voorbeeld van een energiebron die het milieu niet schaadt. Om windenergie op te wekken, heb je windmolens nodig. Windmolenparken in zee zijn ideaal: ze zijn niet alleen onttrokken aan het oog van de mensen, het waait er ook een stuk harder dan aan land. In de Noordzee, op meer dan 28 kilometer van onze kust, rijst vandaag het grootste windmolenpark ter wereld op. Over enkele jaren zal het park meer dan 60 windmolens – zeereuzen van elk 184 meter hoog – tellen. De molens zullen dag en nacht draaien, behalve bij uitzonderlijk zware storm. Goed nieuws voor het milieu, maar meteen ook voor meer dan 600 000 gezinnen die zo elk jaar schone of 'groene' stroom uit het stopcontact halen.

21 |

Waarom waaien de duinen niet weg?

Duinen zijn niet alleen erg fijn voor wandelaars, unieke planten en tientallen vogelsoorten, ze zijn ook bijzonder nuttig. Het zijn echte 'bodyguards' die de laaggelegen polders beschermen tegen het geweld van de zee. Waar geen duinen zijn, werden dan ook dijken gebouwd. Sommige duinen verplaatsen zich onder invloed van de wind. Zo schuift het bekende 'wandelduin' of 'stuifduin' van het natuurreservaat De Westhoek jaarlijks wat op. Soms gebeurt het dat duinen helemaal wegstuiven. Gelukkig kan de mens daar ook wel wat aan doen. Zo plant men grassen die de ondergrond met hun wortels bij elkaar houden. Sommige delen van de duinen worden ook afgesloten voor wandelaars zodat de duinen niet langer kapot gelopen worden. Ook 'zandvangens', dat zijn lage muurtjes van bijvoorbeeld gevlochten wilgentakken, voorkomen dat het zand wegwaait. Bovendien zorgt de zee voor een permanente aanvoer van nieuw zand, dat op het strand wordt afgezet en door de wind de duinen wordt ingeblazen.

Wil je ook na je vakantie nog volop genieten van de zon?

*Natuurpunt promoot zonne-energie.
Plaats nu zonnepanelen op je dak voor elektriciteit
of warm water.*

Zonnen voor
meer natuur

Linea Trovata SunTec
garandeert:

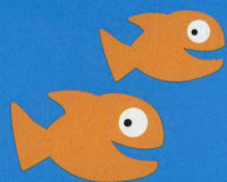
- zeer scherpe prijs
- perfecte service,
- topkwaliteit,
- voor elke installatie krijgt Natuurpunt een gift.

Een actieve zet tegen de
klimaatopwarming waar
ook onze natuur beter van
wordt!

Alle info op www.natuurpunt.be/zonnen

natuurpunt
natuur voor iedereen

Linea Trovata

Water is onbetaalbaar...

... daarom springen Ecover-producten er zuinig
mee om. Een voorbeeld: om de milieu-gevolgen
van de Ecover WC-reiniger te neutraliseren, is
400 keer minder water nodig dan voor de concurrent
die nog maar het dichtst in de buurt komt.

Ecover, powered by nature
www.ecover.com

Zomerwandelingen westkust

1 juli t/m 31 augustus 2009

Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen, organiseert dagelijks geleide wandelingen in natuurgebieden.

Bijdrage: 2,5 euro per persoon of 5 euro per gezin. Gratis voor leden en nieuwe leden van Natuurpunt.

Duur van de wandelingen: 2,5 uur

UITNEEMBARE
KATERN

De Panne

Elke donderdag om 10u30

Afspraak: Aan het infohuisje (einde van de Dynastielaan)

Bijzonderheden: Vlaams natuurreservaat, grootste duinencomplex, wandeling binnen begrazingsraster met Schotse hooglandrunders en Poolse konikpaarden, bloeiende orchideeën en parnassia

Openbaar vervoer: Kusttram halte Esplanade + 30 min. wandelen

Honden niet toegelaten

De Westhoek

Oostduinkerke

Vrijdag 10, 17, 24 en 31 juli en 7 en 14 augustus om 15u00

Afspraak: Op het kruispunt van de Albert I-laan (kustweg) en de Cottagelaan

Bijzonderheden: Vlaams natuurreservaat, begrazing door Shetlandpony's, bloeiende orchideeën en parnassia

Openbaar vervoer: Kusttram halte Duinpark

Honden niet toegelaten

Ter Yde

De Panne

Donderdag 9 en 23 juli en 6 en 20 augustus om 15u00

Afspraak: Aan het Vlaams Bezoekerscentrum 'De Nachtegaal', einde Olmendreef, zijstraat van de baan De Panne-Adinkerke (wegwijzers ter hoogte van de afslag)

Bijzonderheden: Vlaams natuurreservaat, begraasd door ezels, mooie overgang van duinen naar polders

Openbaar vervoer: Kusttram halte Kerk + 5 min. wandelen

Oosthoekduinen

Diksmuide

Zondag 5 juli, 2 en 23 augustus en 6 september om 14u30

Afspraak: Aan kasteel De Blankaart (vanuit Diksmuide de baan richting Ieper nemen; het kasteel bevindt zich 2 km voorbij de kerk van Woumen aan de rechterkant)

Bijzonderheden: 'Parel van de IJzervallei', uitgestrekte vijver met rietkragen, oud kasteelpark, vogelkijktoren, Vlaams bezoekerscentrum 'De Otter'

De Blankaart

De Panne

Elke zondag om 10u00

Afspraak: Aan de fontein op de Markt

Bijzonderheden: Vlaams natuurreservaat, begraasd door ezels

Openbaar vervoer: Kusttram halte Centrum + 10 min. wandelen

Honden niet toegelaten

Houtsaegerduinen

Nieuwpoort

Elke vrijdag om 10u30

Afspraak: Parking einde Halvemaanstraat, zijstraat van de Kustweg tussen Nieuwpoort-Stad en Westende-Bad, ter hoogte van Lombardsijde (afslag Novus Portus)

Bijzonderheden: Slikken en schorren, grote vogel- en plantenrijkdom, natuurontwikkelingsproject 'Plan Zeehond'

Openbaar vervoer: Kusttram halte YMCA of halte Lombardsijde Dorp + 15 min. wandelen

Honden niet toegelaten

De IJzermonding

Koksijde

Elke zaterdag om 14u30

Afspraak: Aan het bezoekerscentrum langs de Doornpannestraat (zijstraat van kustweg t.h.v. boothotel 'La Péniche', tussen Koksijde-Bad en Oostduinkerke-Bad)

Bijzonderheden: Uitgestrekt duinlandschap met rijke voorgeschiedenis

Openbaar vervoer: Kusttram halte Schipgat + 5 min. wandelen

Doornpanne

Middelkerke

Elke zondag om 10u30

Afspraak: Aan de witte watertoren tussen Westende en Middelkerke

Bijzonderheden: Bloemrijke duingraslanden, bloeiende orchideeën, oude 'salamanderput'

Openbaar vervoer: Kusttram halte Krokodiel

Honden niet toegelaten

Warandeduinen

UITWAAIEN IN DE IJZERMONDING

Zee, strand, slikken en schorren, duinen en polders: het Vlaams natuurreservaat De IJzermonding bundelt het allemaal in 130 hectaren. Bovendien gaan de verschillende kustmilieus – zee, strand, zeereepduinen, duingraslanden, mosduinen en polders – er nog naadloos in elkaar over. 's Zomers liggen de schorren er beeldig bij dankzij de weelderige wolken paars afkomstig van het bloeiende lamsoor. Een idyllisch decor waarin waadvogels als bontbekplevier, scholekster en bonte strandloper hun lunch bij elkaar zoeken. Niemand steelt er echter zo de show én de harten van de wandelaars als de zeehond. Zelfs op de 'slibways' in de jachthaven, de schuine hellingen waarlangs de jachten te water gelaten worden, maak je kans om een zonnebadende zeehond te spotten. Al is die kans in de winter een stuk groter dan in de zomer...

Zoveel fraais, dat moet je gezien hebben! De uitgelezen plek om je wandeling te starten is de wandelpromenade langs de havengeul in Nieuwpoort-Bad. Halfweg de promenade biedt een uitkijktoren je een prachtig zicht op de jachthaven en het natuurgebied aan de overkant van de vaargeul. De hele dag brengt een veerboot je heen en weer van de wandelpromenade naar het natuurreservaat De IJzermonding.

Op verschillende infopanelen brengt 'Scotty de Scholekster' de wandelaars heel wat bij over de natuur en het landschap in De IJzermonding, terwijl een ruime kijkhut en twee kijkwanden je ongetwijfeld verrassen met hun fraaie vergezichten en de vogels die vlakbij komen.

Zomerwandelingen oostkust

1 juli t/m 31 augustus 2009

Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen, organiseert dagelijks geleide wandelingen in natuurgebieden.

Bijdrage: 2,5 euro per persoon of 5 euro per gezin. Gratis voor leden en nieuwe leden van Natuurpunt.

Duur van de wandelingen: 2,5 uur

Meer info: 0498-43 90 65 (Liesbeth Van Vossel)

Bredene

Zaterdag 11 en 25 juli en 8 en 22 augustus om 10u30

Afspraak: kruispunt Koerslaan (zijstraat van de Koninklijke Baan = kustweg) met de Batterijstraat

Bijzonderheden: Zeldzaam fossiel duin, begrazing door Schotse Galloway-runderen en Poolse konikpaarden

Openbaar vervoer: Kusttram halte Renbaan + 15 min. wandelen

Honden niet toegelaten

D'Heye

Heist-aan-Zee

Baai van Heist / Sashul

Woensdag 15 juli en 19 augustus om 20u00

Afspraak: Kleine vuurtoren op het westelijk uiteinde van de zeedijk

Bijzonderheden: Vlaams strandreservaat, kijkhut, zeldzame kustvogels, zoutminnende plantengroei

Openbaar vervoer: Kusttram halte Heist Dijk + 5 min. wandelen

Honden niet toegelaten

De Haan / Wenduine

Elke dinsdag om 9u30

Afspraak: Op de parking naast het natuurreservaat (Wenduinsteenweg/Driftweg, ter hoogte van camping Ter Duinen)

Bijzonderheden: Glooiend duinlandschap met loofbosjes en poelen

Openbaar vervoer: Kusttram halte Zwarte Kiezel + 20 min. wandelen

Honden niet toegelaten

Zandpanne

Knokke

Het Zwin

Elke zondag om 10u00

Afspraak: Ingang Provinciaal Natuurpark Zwin (wegwijzers vanuit Knokke), betalende toegang

Bijzonderheden: Slikken en schorren, uitzonderlijk rijk aan vogels en planten

Openbaar vervoer: Kusttram halte Station + bus lijn 13

Knokke

Zwinduinen en -polders

Elke woensdag om 14u00

Afspraak: Op het Oosthoekplein in Knokke-Het Zoute

Bijzonderheden: Vlaams natuurreservaat, duinen en polders

Openbaar vervoer: Kusttram halte Station + bus lijn 12 of 13

Honden niet toegelaten

Blankenberge

Uitkerkse Polder

Woensdag 15 juli en 12 augustus om 10u00

Woensdag 29 juli en 26 augustus om 14u00

Afspraak: Aan het bezoekerscentrum, Kuiperscheeweg 6b (wegwijzers vanaf de kerk van Uitkerke langs de Brugsesteenweg)

Bijzonderheden: Uniek polderlandschap, water- en weidevogels

Blankenberge / Zeebrugge De Fonteintjes

Elke woensdag om 10u00

Afspraak: Ingang domein Duinse Polders (langs kustweg in Blankenberge, richting Zeebrugge)

Bijzonderheden: Zeldzaam duinmoeras

Openbaar vervoer: Kusttram halte Duinse Polders

Lissewege

Ter Doest

Zaterdag 8 en 22 augustus om 13u30

Afspraak: Aan de kerk van Lissewege

Bijzonderheden: Zilte graslanden, grote vogel- en plantenrijkdom

Damme

Oude Stadswallen

Elke maandag om 10u00

Afspraak: Op de markt van Damme

Bijzonderheden: Verdedigingswallen en -grachten uit de 17de eeuw

Honden niet toegelaten

De Bynnex-kijkers van Natuurpunt

10%

korting voor leden
van Natuurpunt

Oog in oog
Beleef de natuur
vanop de eerste rij

Bynnex Andes

niet-ledenprijs: 197 euro
(incl. BTW)

Bynnex Everest

niet-ledenprijs: 262 euro
(incl. BTW)

Verkooppunten

Natuurpunt-optiekshop 'Sights of Nature'
Pieter De Conincklaan 108 • 8200 Brugge
son@deputter.com • 050-31 50 01

Natuurpunt-winkel
Stationstraat 40 • 2800 Mechelen • 015-43 16 88
www.natuurpunt.be/winkel • winkel@natuurpunt.be

natuurpunt

natuur voor iedereen

Vijfsterrenatuur in de voorhaven van Zeebrugge

STERNEN STELEN DE SHOW

| 28

grote stern

Vermaarde wereldhaven, gemoedelijke badplaats voor het hele gezin en 'hoofdstad van de vis': Zeebrugge kan bogen op een ijzersterke reputatie. Denk daarbij nog eens het eindeloos brede strand en je weet meteen waar de badstad haar populariteit aan te danken heeft. Maar wist je ook dat in de schaduw van de voorhaven de grootste sternenkolonie van West-Europa broedt? Of hoe Europese topnatuur en een wereldhaven elkaar omarmen.

Een ecologisch sprookje

Toen bij de aanleg van de voorhaven van Zeebrugge destijds tonnen zand werden opgespoten tot nieuwe industrieterreinen, ontstond tijdelijk een wel heel aantrekkelijk broedgebied voor kustvogels die van open vlakten houden. Tegen de tijd dat de opgespoten terreinen in de westelijke voorhaven eindelijk in gebruik zouden genomen worden, had er zich al een forse broedkolonie sternens gevestigd. Een kolonie om te koesteren, vandaar dat wetenschappers, natuurbeschermers en overheden de handen in elkaar sloegen om een oplossing uit te dokteren die zowel economie als ecologie alle kansen zou geven. Daar werd het idee voor een speciaal 'sterneneiland' geboren. Dit kunstmatige eiland, speciaal voor de natuur opgespoten en gereserveerd, telt 11 hectaren en leunt aan tegen de oostelijke strekdam. Aangezien het ook pal in de veiligheidszone rond de aardgasterminal van Fluxys ligt, is het terrein niet vrij toegankelijk zodat de sternens er amper verstoring kennen. Wil je er toch een kijkje nemen om te zien hoe snoezige sternenuikens opgroeien tot flinke pubers? Surf dan even naar www.natuurpunt.be/sternen. Dankzij webcamera's op het sterneneiland kan je live de kolonie bespieden. Zo kan je van april tot augustus de broedende sternenskolonie bewonderen vanuit je luie zetel.

Take-away voor zeezwaluwen

Visdiefje, grote stern of dwergstern: alle sternens weten 'hun' eiland te smaken. Medewerkers van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) houden bij het beheren van het eiland dan ook rekening met de wensen van de sternens: men verwijdert de onpopulaire, hoog opgeschoten vegetaties en speciale schelpenbanen worden aangelegd om de zeldzame dwergstern op zijn wenken te bedienen. Sternens genieten er niet alleen volop van de rust, de liefde van de stern gaat ook door de maag. Zo trekt de luwte van de strekdammen ontelbaar veel kleine visjes aan, de favoriete snelle hap van sternens.

Eén ding hebben alle sternens gemeen: het zijn ongemeen snelle en wendbare luchtacrobaten – om die reden worden ze ook wel eens 'zeezwaluwen' genoemd – die sierlijk heen en weer vliegen over de golven om plots het water in te duiken en met een visje tevoorschijn te komen.

Het sterneneiland is trouwens niet alleen een trekpleister voor sternens, ook kokmeeuwen, bergeenden, scholteksters, stormmeeuwen, zwartkopmeeuwen, kleine mantelmeeuwen, witte kwikstaarten en kneus slaan er maar wat graag hun tenten op.

29 |

Tip

Natuurpunt organiseert unieke rondvaarten met sternengids in de voorhaven van Zeebrugge die je bij normale weersomstandigheden tot vlakbij het sterneneiland brengen. Aan boord van de boot River Palace van rederij Euro-Line geniet je niet alleen van een klassieke havenrondvaart, onderweg vliegen de sternens je ook letterlijk om de oren.

- Elke zondag van 28 juni tot 16 augustus 2009, telkens om 14u én 16u
- De River Palace ligt aangemeerd aan de Jacques Brel-steiger in de oude vissershaven in Zeebrugge-Dorp (Tijdokstraat, vlakbij het maritiem themapark Seafront).
- De havenrondvaarten behoren tot de commerciële activiteiten van rederij Euro-Line. Leden en nieuwe leden van Natuurpunt genieten een voordeeltarief en betalen slechts 5 euro p.p. op vertoon van hun lidkaart.
- Meer info: 0498-43 90 65 (Liesbeth Van Vossel) - www.natuurpunt.be/sternen

KONIJNEN

De beheerders van de duinen

Hoe heerlijk schattig ze er ook uitzien, wilde konijnen zijn beslist geen doetjes. Zo stellen hun vlijmscherpe tandjes hen in staat om zich een weg te knabbelen door haast ondoordringbare duindoornstruiken. Een erg nuttige bezigheid want het knabbelgedrag van konijnen beperkt de bosvorming die het stuiven van de duinen aan banden dreigt te leggen. Dat er almaar minder konijnen opduiken in de duinen, is dan ook geen goede zaak. Minder konijnen vertaalt zich immers al snel in meer struikgewas en minder duingraslanden en andere waardevolle duinbiotopen.

Catastrofale konijnenziektes

Tot na de Twee Wereldoorlog stikte het in onze duinen nog van de konijnen, die er eeuwen voordien in groten getale geïntroduceerd waren als jachtwild. Samen met tal van grote grazers als koeien, ezels en schapen speelden ze grazenderwijs een sleutelrol in het behoud van de afwisselende landschappen en plantengroei. Zo beletten wilde konijnen het verruigen van de helmduinen door het voortdurend afvreten van jonge duindoornstruiken. De laatste decennia slonk de konijnenstand evenwel schrikbarend als gevolg van de konijnenziektes *myxomatose* (sinds de jaren 1950) en *Rabbit Haemorrhagic Disease (RHD)* (in de jaren 1990). De gevolgen voor het uitzicht van de duinen laten zich raden. Zo werden onbegroeide duinen almaar schaarser en palmden zowel ruig grasland als duindoornstruweel het duinenlandschap in. Zelfs in duinen vlakbij zee hielden verbraming en verbossing lelijk huis en verdwenen zo de meest typische duinbiotopen. Behalve het fors gedaalde konijnaantal droegen ook toerisme, luchtverontreiniging en de klimaat-

verandering hun steentje bij tot de teloorgang van bijvoorbeeld voedselarme duingraslanden. Opvallend is wel dat waar de konijnenstand nog op peil is, er amper wat veranderde. Het lijkt er dus sterk op dat het konijn de negatieve effecten van luchtverontreiniging en klimaatverandering toch min of meer kan compenseren.

Holenbroeders in gevaar

De magere konijnenstand veranderde niet alleen het uitzicht van de duinen, maar had ook rampzalige gevolgen voor de natuurlijke planten- en dierenrijkdom. De aanwezigheid van konijnen staat immers in rechtstreeks verband met de biodiversiteit in waardevolle landschappen als stuivende duinen en jong grasland. Wanneer open plekken in de duinen verruigen als gevolg van het lage konijnaantal, verdwijnen uitzonderlijke planten als *parnassia* en tal van orchideeën. Ook vogelsoorten die zand verkiezen boven struweel, krijgen het knap lastig. Tapuit, bergeend en steenuil, vogels die maar wat graag broeden in konijnenholen, zien het aantal broedplaatsen drastisch slinken.

Knabbelen versus grazen

Heeft de vergrassing en verstruweling eenmaal toegeslagen, dan kan het konijn onmogelijk in zijn eentje het tij keren. Natuurverenigingen en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) doen dan vaak een beroep op begrazing met paarden of runderen. Stoer ogende rassen als Noorse fjordenpaarden, Poolse Konikpaarden, Shetlandpony's, Angus-Aberdeenrunderen, Schotse Hooglanders of Galloway-runderen helpen om de plantengroei kort en gevarieerd te houden. Bovendien trappen hun hoeven duinhellingen los zodat het zand opnieuw kan stuiven. Net zoals konijnen maken paarden en ezels trouwens ook 'latrines', vaste plaatsen waar ze steeds hun mest deponeren en die de geliefkoosde plek worden van bijzondere plantjes die net dat tikkeltje extra bemesting op prijs weten te stellen in deze extreem voedselarme omgeving.

Konijn heeft vriendjes

Paarden en runderen grazen vanzelfsprekend helemaal anders dan konijnen. Zo grazen ze als geen ander de planten zo kort bij de grond af. Ook paarden grazen de vegetatie vrij kort bij de grond af, in tegenstelling tot runderen die veeleer willekeurig stukken plantengroei wegrukken met de tong. Waar grote grazers het wat ruigere werk voor hun rekening namen, voelen konijnen, die nu eenmaal houden van een lage plantengroei, zich opnieuw sneller thuis in de duinen. Op de koop toe grazen runderen en paarden de vegetatie zo kort, dat de voedingswaarde ervan aanzienlijk verhoogt. Ideaal voor het konijn, dat een hoge voedselkwaliteit bijzonder op prijs stelt. Of hoe grote grazers dus een positief effect hebben op de konijnenpopulatie – met een duur woord ook wel 'facilitatie' genoemd.

Het samenspel van deze waaier aan graastechnieken levert een bijzonder rijke plantengroei op met talloze overgangen tussen kortgeschoren grasland en hoogopgaande plantengroei, zonnige en schaduwrijke plekjes, droge duinen en natte pannes... Kortom, een volstrekt uniek en natuurlijk graasbeheer dat door geen mens kan nagebootst worden.

UITWAAIEN AAN ZEE

Wandelen op het strand, een duik in de duinen, verborgen natuurgebieden ontdekken of de polders verkennen. Zee, strand en duinen spreken tot de verbeelding van wandelaars. Ook Ann Van den Broeck en Pol Goossen hebben behalve een boontje voor Natuurpunt, ook een flinke boon voor onze kust. Ze geven graag hun favoriete plekje prijs.

De Zwinduinen in Knokke

Door de eeuwen heen creëerde het samenspel van eb en vloed in Het Zwin, de buur van het mondaine Knokke, een immer wisselend landschap van slikken en schorren. Ook vandaag wordt deze kustinham nog iedere dag overspoeld door zeewater dat via geulen naar binnen stroomt. De hoger gelegen schorren worden enkel bij springtij nat. Het resultaat is een uniek biotoop met een bijzondere plantengroei en vele tienduizenden gevleugelde bezoekers die op doortocht zijn of komen overwinteren, ruïen en broeden. De talrijke ooievaars zijn zonder twijfel de meest bekende en sierlijkste gasten van het gebied. Wanneer eind juli de bloei van het lamsoor – in de streek alom bekend als de 'zwinneblomme' – de zwinvlakte paars kleurt, lopen heel wat wandelaars en fietsers er langs.

Tip

Zomerwandelingen in Het Zwin in Knokke

Elke zondag in juli en augustus 2009 om 10u

Afspraak aan de ingang van het Provinciaal Natuurpark Zwin (wegwijzers vanuit Knokke, betalende toegang)

Zomerwandelingen in de Zwinduinen- en polders in Knokke

Elke woensdag in juli en augustus 2009 om 14u

Afspraak op het Oosthoekplein in Knokke-Het Zoute

| 32

Bloeiend Lamsoor in Het Zwin

Pol Goossen • acteur en sinds 2004 peter van Natuurpunt

'Het Vlaams natuurreservaat Zwinduinen en -polders, voorbij de stenen zuilen op het einde van de parking van het Provinciaal Natuurpark, is gratis toegankelijk. Je kan er heerlijk wandelen en fietsen. Op de bankjes aan het bekende beeld van de opspringende haas kom ik tot rust. De adembenemende vergezichten over de zwinvlakte krijg je er zomaar bovenop'.

Ann Van den Broeck • musicalster die Natuurpunt naar de finale zong van het VRT-programma *Steracteur Sterartiest*

'Het bezoekerscentrum in de Doornpanne is een prima startpunt voor een wandeling of een fietstochtje. Schattige ezeltjes vergezellen je op je ontdekkingstocht in de weidse natuur'.

De Doornpanne in Koksijde

In de schaduw van de Hoge Blekker, met zijn 33 meter befaamd als hoogste duintop van onze kust, ligt de Doornpanne. Een duingebied met een wel erg woelig verleden. Van uitgestrekt krekengebied tot plaatselijk aardappelveld met 'zandpatatjes': de afgelopen eeuwen veranderde de Doornpanne meermaals van gelaat. Het hart van de Doornpanne mag dan al uitgebaat worden als waterwingebied, de smalle gordel rond de Hoge Blekker wordt beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Het gebied bevat een bonte verzameling duingraslanden, stuifduinen, dichtbegroeide pannen en gefixeerde binnenduinen. Plantenliefhebbers halen er hun hart op: van de meer dan driehonderd wilde plantensoorten die je er kan bewonderen, is één derde zeldzaam tot zeer zeldzaam in Vlaanderen. In de duingraslanden pronken geel zonneroosje, grote tijm, walstrobremraap, gulden sleutelbloem en voorjaarsganzerik terwijl duindoorn, wilde liguster, egelantier en

hondsroos samen dichte duinstruwelen vormen. Vlinders zoals icarusblauwtje en hooibeestje zoeken het grasland op. In bossen en struikgewas broeden nachtegaal, sprinkhaanzanger, tapuit, groene specht, sperwer en wielewaal.

Tip

Zomerwandelingen in de Doornpanne in Koksijde

Elke zaterdag in juli en augustus 2009 om 14u30

Afspraak aan het bezoekerscentrum van de

Intercommunale Waterleidingsmaatschappij van Veurne-Ambacht (IWVA) langs de Doornpannestraat (zijstraat van kustweg t.h.v. boothotel 'La Péniche', tussen Koksijde-Bad en Oostduinkerke-Bad)

DE BAAI VAN HEIST

Een zee van kleur

Een strand als geen ander

De afgelopen decennia takelden verstedelijking en lintbebouwing de Vlaamse kust zo zwaar toe dat zich vandaag een stad van haast 65 kilometer lang uitstrekt van De Panne tot Knokke-Heist. Gelukkig houden de duinen nog enkele verrassende natuurgebieden achter de hand. Zo bruist de Baai van Heist, die sinds 1997 door het leven gaat als allereerste 'strandreservaat', van het leven door het uitblijven van machinale strandreiniging en betreding door wandelaars.

Op meer dan 50 hectaren spelen strand, slikken, schorren en duinen een fascinerend spel. Zoutminnende planten kleuren het natuurreervaat, terwijl de graspieper er zijn ijzingwekkende parachutenvlucht demonstreert en speelse pleviertjes pootjebaden in de branding. Het centrale wandelpad, de vogelkijkhut en het knuppelpad langs de strekdam bieden de natuurliefhebber een bijzondere kijk op de baai.

De kracht van het vloedmerk

Als speelbal van zee en wind wordt het erg dynamische landschap van de Baai van Heist voortdurend herknood. Je vindt er een bijzonder rijke aanspoelgordel van wierentrossen, schelpen, vogelkregen, drijf hout en turfblokken.

Op de meeste andere stranden wordt dit 'vloedmerk' steevast opgeruimd, in de Baai van Heist gelukkig niet. Net deze vloedmerken vormen na ondersteuning en ontbinding immers de broodnodige voedingsbodem voor kieming van aangespoelde zaden van pioniersplanten als zeeraket, zeekool, stekend loogkruid, zeepostelein of kustmelde. Stuk voor stuk plantjes die maar wat graag dienstdoen als 'zandvang'. Houden deze plantjes het zand vast, dan geven ze zo alle kansen aan nieuwe soorten als bijvoorbeeld biestarwegras. Trouwens, een wel erg bijzondere grasoort: biestarwegras verdraagt zout water wonderwel en groeit telkens opnieuw uit nadat het ondergestoven raakt. Zo vangt het steeds meer zand en blijkt dit doorzettertje onmisbaar voor een natuurlijke ontwikkeling van de 'embryonale strandduinen'.

Tip

Zomerwandelingen in de Baai van Heist en de Sashul in Heist-aan-Zee

Op woensdag 15 juli en 19 augustus 2009 om 20u
Afspraak aan de kleine vuurtoren op het westelijk uiteinde van de zeedijk

Roestende duinen

Behalve fragiele, laagblijvende planten als muurpeper, zandhoornbloem, kandelaartje en kegelsilene duiken in de strandduinen ook meer robuuste soorten op als blauwe zeedistel, zeewolfsmelk, bleke morgenster en zeemelkdistel. Dringt bij storm en springvloed het zeewater tot diep in het duin, dan ontstaan na het terugtrekken van het water opvallende roestvlekken in de geultjes. Wat eruit ziet als een roestvlek is eigenlijk een zoute korst die ontstaat uit de ontmoeting van zout zeewater en opwellend zoet grondwater. Het resultaat is een uniek milieu waarin zout en zoet, nat en droog elkaar omhelzen en waarin soorten als hertschoornweegbree, Deens lepelblad, zeeweegbree, schorrezoutgras, zilte schijnsprurrie, strandduizendguldenkruid, sierlijke vetmuur, melkkruid, dun-staart, laksteeltje en zeeaster prima gedijen.

Gordelen in Heist

De Groene Gordel Heist-West weet wandelaars te boeien door zijn vele gezichten. Geen scherper landschapscontrasten dan die tussen de Vuurtorenweiden, de lage weiden en plassen rond de oude vuurtoren van Heist, de weidse polders van de Kleiputten van Heist en de Sashul, het hoger gelegen natuurgebied waarin lieflijke Shetlandpony's grazen. In elk van deze natuurgebieden zorgt het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) voor een aangepast beheer, zodat de natuur er alle kansen krijgt om zich ten volle te ontwikkelen.

Materniteit met zicht op zee

In de Baai van Heist zoeken zeldzame strandvogels als strandplevier en bontbekplevier de laag schelpengruis of 'schelpenvloer' net boven de hoogwaterlijn op om er te broeden. Vaste stamgasten het jaar rond zijn de tureluur, de bergeend en de scholekster. Die laatste sprokkelt met haar lange snavel in zand en slib een kostje van zeepeieren en kokkels bij elkaar. Ook zeehonden zakken maar wat graag af naar de baai om er zich te goed te doen aan zandspiering, schol, bot en garnalen.

'Een geluk bij een ongeluk', dat is de Baai van Heist ten voeten uit. Sinds begin jaren '70 zorgt de aanwezigheid van de voorhaven van Zeebrugge immers ongewild voor gewijzigde zeestromingen en daardoor ook voor een toegenomen slib- en zandafzetting voor het strand van Heist. Het slijkerige zand en de grotere afstand tot de zee vallen niet bij alle badgasten in de smaak. Het vervolg laat zich raden: minder recreatie, maar des te meer kansen voor een uniek stukje natuur.

35 |

POLDERS OP STELTEN

Op stap met grutto & co

Dijken keren het tij

De kust en de achterliggende polders zoals we ze vandaag de dag kennen, zijn eigenlijk nog piepjong. Meer dan 6 000 jaar geleden nam een veenmoeras met zoet water immers nog het grootste deel van onze kustvlakte in beslag. Wanneer 3 000 jaar later de zee via een wirwar van geultjes het moeras binnendringt, wordt de veenvlakte overspoeld met zout water zodat een uitgestrekt landschap van slikken en schorren ontstaat. Bovendien zet de zee een bijzonder dikke laag klei af bovenop de oorspronkelijke turfbodem. Ook de zo ontstane wadden verdwijnen voorgoed wanneer de zeespiegel nogmaals stijgt en zoveel zand in haar kielzog meesleurt dat de geulen definitief dichtslibben. Om de schorren voor eens en voor altijd te onttrekken aan de getijdenwerking, bouwt men vanaf het einde van de 10e eeuw dijken. Zo worden schorren in geen tijd zilte graslanden achter de dijken waarin het veilig grazen is voor het vee. De kreekruigen zijn dan weer bezaaid met idyllisch in het groen verscholen hoeves. Tot op vandaag zie je hoe deze dijken het oneffen landschap tekenden en het zijn typische vorm en structuur gaven.

Het moeras van de paters

Natte graslandcomplexen die niet rechtstreeks onder invloed staan van de zee, zoals die van de Oostkustpolder, zijn ongehoorlijk zeldzaam in Europa. Zoutminnende planten als kweldergras, melkkruid, zilte schijnspurrie, zeekraal, schorrenkruid, zeeaster, zilte zegge en zilte rus gedijen er prima. De belangrijkste zilte graslanden liggen in de Uitkerkse Polder in Blankenberge en in het natuurgebied Ter Doest in Lissewege, genoemd naar de verdwenen abdij Ter Doest die in 1106 gesticht werd

door Cisterciënzermonniken. Monniken die niet alleen sterk waren in indijken, maar die ook het 'uitvenen' en 'uitbrikken' goed onder de knie hadden. Zo wonnen de paters in de Monnickenmoere of 'het moeras van de paters' maar liefst 25 hectaren veen als brandstof en daarnaast ook klei voor het bakken van de 'moefen', een uitzonderlijk type baksteen waaruit ondermeer de kerk van Lissewege opgetrokken is. De uitgeveende Monnickenmoere of Monnickenwerf is vandaag een prachtig laaggelegen natuurgebied boordevol rietland, sloten, kamgrasweiden en zilte graslanden.

Historisch grasland op de schop

Ook in de Uitkerkse Polder, met zijn 400 hectaren meteen het grootste natuurgebied van West-Vlaanderen, oefenen de zilte graslanden en het stelsel van kanaaltjes, sloten en poelen een immense aantrekkingskracht uit op talloze vogels.

Weidevogels als Kievit, grutto, tureluur en scholekster komen er in alle rust broeden. Sommige komen daarvoor helemaal uit hun Afrikaanse winterverblijven, andere hebben veel dichterbij huis de winter doorgebracht. Ook kluut en bruine kiekendief zijn trouwe broedvogels. Van broedbiotoop tot voedselaanbod, de Oostkustpolder biedt voor elk wat wils. Zo houden Kieviten van kort gras, terwijl wat langer gras in de smaak valt van de grutto's. Allebei zijn ze echter tuk op insecten en wormen uit de poldergrond. Even verderop scharrelt de tureluur met zijn lange oranje snavel zijn lunch bij elkaar langs de slijkerige randen van plassen en sloten. Eenden als zomertaling en slobeend geven dan weer de voorkeur aan open water en vind je steevast in één van de talrijke plassen. Zoals overal in Vlaanderen krijgen soorten als de grutto en de Kievit het ook hier steeds moeilijker. Alleen al in de Oostkustpolder eisten bouwwoede, gebrekkige ruimtelijke ordening en intensivering van de landbouw de afgelopen twintig jaar een flinke tol: naar schatting 3000 hectaren grasland ging op de schop. Gelukkig kwam er steun uit Europese hoek. De zeldzame zilte graslanden en de uitzonderlijke rijkdom aan weidevogels en vriezeganzen waren voor de Europese Commissie meer dan reden genoeg om de Uitkerkse Polder op te nemen in het 'Natura 2000'-netwerk, zeg maar een aaneengesloten netwerk van de meest waardevolle Europese natuurgebieden. Meer weten over zoveel fraais? Loop dan eens binnen in het bezoekerscentrum van Natuurpunt. Je komt er niet alleen heel wat te weten over de boeiende natuurrijkdom in de Uitkerkse Polder, 's zomers is het er ook heerlijk uitblazen op een bankje bij de vijver.

| 36

Tip

Zomerwandelingen in de Uitkerkse Polder in Blankenberge

Op woensdag 15 juli en 12 augustus 2009 om 10u en op woensdag 29 juli en 26 augustus 2009 om 14u

Afspraak aan het bezoekerscentrum, Kuiperscheeweg 6b in Blankenberge (wegwijzers vanaf de kerk van Uitkerke langs de Brugsesteenweg)

In het achterland tussen Bredene en Knokke rollen de polders hun mooiste landschappen voor je uit. Je fietst er doorheen een charmant lappendeken van kanalen, zilte graslanden, polderslootjes en bloemrijke bermen. Ook weidevogels als grutto, Kievit en tureluur verpozen graag in de Oostkustpolder.

37 |

Tip

Zomerwandelingen in Ter Doest in Lissewege

Op zaterdag 8 en 22 augustus 2009 om 13u30

Afspraak aan de kerk van Lissewege

- **Bezoekerscentrum Uitkerkse Polder**
- Kuiperscheeweg 6b • 8370 Blankenberge
- (volg de bewegwijzering vanaf de kerk van Uitkerke)
- tel. 050-42 90 40
- uitkerksepolder@natuurpunt.be
- www.uitkerkse-polder.be
- Open op woensdag, donderdag, zaterdag en zondag (13u30 tot 17u30)
- Tijdens het ganzenseizoen (15 november tot 15 februari) op zondag uitzonderlijk open vanaf 10u.

Damme

De charme van het achterland

De romantische vergezichten langs de Damse Vaart, de unieke aanblik van de Schellemolen, de levendige herinnering aan Tijl Uilenspiegel en de wirwar van charmante straatjes bezorgden Damme een peperkoeken reputatie. Helemaal onweerstaanbaar oogt het polderstadje evenwel tijdens de wintermaanden, wanneer duizenden eenden, ganzen en noordelijke broedvogels er neerstrijken in het groene polderland.

| 38

Tip

Zomerwandelingen in de Stadswallen van Damme

Elke maandag in juli en augustus 2009 om 10u op de markt van Damme

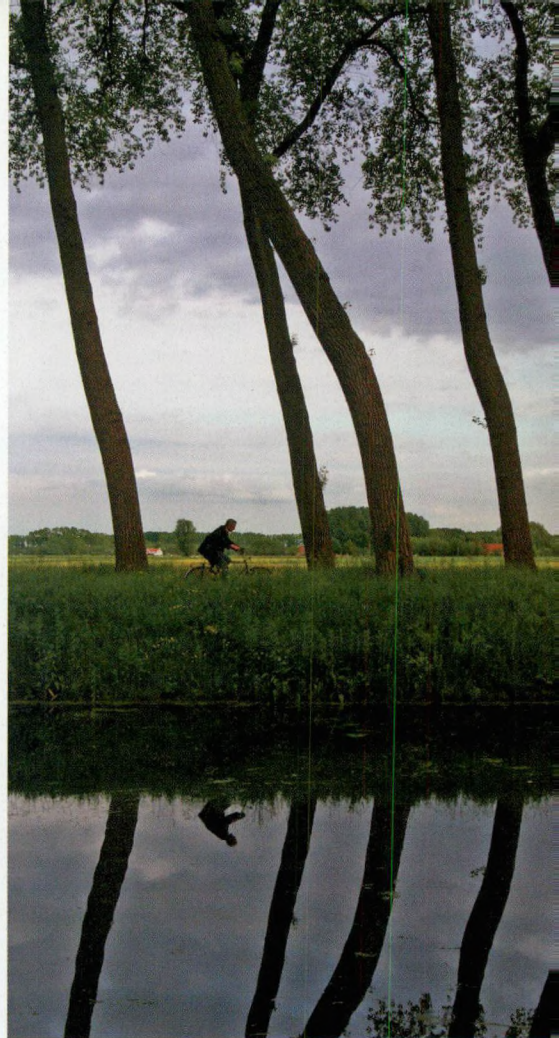
Een dijk van een geschiedenis

'Zoals de Vlamingen, tussen Cadzand en Brugge, de vloed vrezden die hen overspoelt en een dijk bouwen om de zee te temmen'. Zelfs Dante wijdt in zijn *Divina Commedia* een passage aan de zware overstromingen die in het begin van de 12e eeuw de hele Zwinstreek teisterden en tegelijkertijd een gloednieuwe vaargeul uitschuurden. Dwars op deze zeearm werd in 1168 een dijk aangelegd, de Hondsdam. Deze dijk verleende Damme niet alleen zijn naam, de Hondsdam deed het stadje ook in geen tijd uitgroeien van Brugse voorhaven tot één van de voornaamste handelshavens van West-Europa. Tot op vandaag herinneren het imposante gotische stadhuis, de statige Onze-Lieve-Vrouwekerk en de prachtige patriciërshuizen nog aan de Bourgondische pracht en praal. Inpoldering en verzanding van het Zwin maakten de haven evenwel ontoegankelijk voor grote schepen en tekenden zo het doodsvonnis van Damme als welvarende havenstad. Het zou tot de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) duren vooraleer Damme zijn tweede adem zou vinden. Behalve forse aarden verdedigingswallen kreeg de Spaanse garnizoenstad ook een dubbele grachtengordel in de vorm van een zevenster met indrukwekkende bastions op de hoekpunten. Toen halfweg de 18^e eeuw het militaire belang van Damme afbrokkelde, werden delen van de grachten gedempt en stukken van de wallen genivelleerd tot weiland.

Bos met natte voeten

Wie zich de moeite getroost om de 45 meter hoge toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk te beklimmen, geniet niet alleen van een enig mooi uitzicht op de zwinpolders, maar kan ook de zevenstervorm van de oude stadswallen, veelal zwierig afgezoomd met populieren en knoestige knotwilgen, nog duidelijk herkennen in het landschap. Wat restte van de militaire grachtengordel evolueerde door verlanding langzaamaan tot een heuse schatkamer aan moerasbiotopen met onder meer rietkragen, hooiland en ondiepe waterpartijen. De vroegere grachten zijn bijna dichtgegroeid met afgestorven plantenmateriaal, waardoor 'drijfkillen' of 'trilvenen' ontstaan. Waar de moerasplant pluimzegge zijn stevige pollen in de bodem van het moeras verankert, kunnen zaden van zwarte els en waterwilt hierop kiemen en uitgroeien tot een gesloten moerasbos of broekbos – stuk voor stuk biotopen om te koesteren!

Al meer dan een kwart eeuw tekent Natuurpunt een fraaie toekomst uit voor het idyllische natuurgebied 'Stadswallen van Damme'. Kroon op het werk was ongetwijfeld de recente restauratie van een gedeelte van de beroemde zevenster. Behalve het culturele erfgoed kreeg ook de natuur er een flink duwtje in de rug. Goed nieuws dus voor natuurliefhebbers en vaste stamgasten als waterral, kleine karekiet, dodaars, grutto en kievit. Wegens uiterst kwetsbaar kan je het gebied achter de oude Schellemlen evenwel enkel met een gids bezoeken, bijvoorbeeld tijdens de zomerwandelingen in juli en augustus (zie tip pagina 38). Ook fietsers halen hun hart op in Damme. Wie met het fietspad langs de Damse vaart alleen geen genoeg neemt, kan een tochtje maken langs het Schipdonk- en Leopoldskanaal, die omwille van het vroegere verschil in waterkwaliteit ook bekend staan als de 'Stinker' en de 'Blinker'.

Tip

Zaterdag 5 & zondag 6 december 2009

Vogelfestival Damme

Spitsbergen aan de Damse Vaart

Kondigen de zwaluwen de lente aan, dan luiden de 'vriezeganzen' sinds mensenheugenis de winter in. In het spoor van de vorstgrens belanden ze vanaf oktober tot eind januari in onze Oostkustpolder om er te overwinteren. Het zal dan ook niet verbazen dat ze in de volksmond bekend staan als vriezeganzen. Behalve kolganzen en kleine rietganzen kan je in de natte graslanden soms ook brandganzen en rotganzen bespeuren. Wintergasten die niet alleen zorgen voor een sfeervol schouwspel, maar waarvoor Vlaanderen, samen met Nederland, trouwens een immense internationale verantwoordelijkheid draagt. Zo vertoeft hier zelfs geregeld de bijna voltallige broedkolonie kleine rietganzen van Spitsbergen!

Om deze waardevolle gasten uit het hoge noorden onder de aandacht te brengen, organiseert Natuurpunt elk jaar het Vogelfestival. Voor de editie van 2009 is het op zaterdag 5 en zondag 6 december verzamelen geblazen op de markt van Damme, het startpunt voor het meest verkwikkende natuurevenement van deze winter!

Vriezeganzen kijken • toeristentreintje • wandelen in de Stadswallen van Damme • kijkplatform op de Onze-Lieve-Vrouwekerk • fietsen in de polders • optiekbeurs met forse festivalkortingen • natuurbeurs • culinaire arrangementen • natuurfotografie • kinderprogramma...

Kolgan

GEFLADDER IN DE DUINEN

De comeback van de kleine parelmoervlinder

Struin je bij mooi zomerweer door de duinen, dan maak je heel wat kans om verschillende soorten dagvlinders te ontmoeten: bruine en oranje zandoogjes, distelvlinders, gehakkelde aurelia's, dagpauwogen of atalanta's... Er zijn ook dagvlinders die je maar heel zelden te zien krijgt, tenzij je er met een ervaren natuurgids op uit trekt.

Zonneklopper

De kleine parelmoervlinder is beslist één van die heel speciale duinvlinders. De bovenkant van zijn vleugels is oranje met zwarte stippen, terwijl de onderkant van de achtervleugel opvallende ovale, zilverkleurige vlekken vertoont. De 19 tot 23 millimeter brede vleugels maken een ietwat hoekige indruk. Als je de kleine parelmoervlinder weet te vinden, tref je hem doorgaans zonnend op de grond, op een kale en zandige plek. De kleine parelmoervlinder heeft absoluut een zwak voor droge, bloemrijke graslanden. In Vlaanderen beperkt zijn verspreidingsgebied zich tot de brede duingebieden van de westkust, ruwweg tussen De Panne en Nieuwpoort. Jammer genoeg staat de soort op de Vlaamse Rode Lijst genoteerd met de weinig benijdenswaardige status 'met uitsterven bedreigd'. Ooit was de kleine parelmoervlinder zelfs officieel uitgestorven in Vlaanderen, maar hij slaagde erin om vanuit de Franse duinen opnieuw op te duiken en onze westkust helemaal te herkoloniseren.

Duinviooltjes in de hoofdrol

Dat de kleine parelmoervlinder enkel aan onze westkust voorkomt, hoeft niet te verbazen als je weet dat deze prachtige duinvlinder zijn eitjes uitsluitend afzet op viooltjessoorten. In de duinen is het duinviooltje, dat alleen voorkomt aan onze westkust de enige geschikte 'waardplant' voor zijn rupsen. Kortom, het verspreidingsgebied van deze kieskeurige vlinder valt perfect samen met dat van zijn enige waardplant. In het binnenland kunnen zwervende kleine parelmoervlinders zich tijdelijk voortplanten door eieren af te zetten op akkerviooltjes en driekleurige viooltjes, toch zorgt dit doorgaans niet voor stabiele populaties.

Het vrouwtje van de kleine parelmoervlinder zet haar eitjes één voor één af op de onderkant van de bladeren van viooltjes. Uit die eitjes komen rupsen tevoorschijn die zeer snel groeien en tot 3 centimeter lang worden. De verpopping van de rupsen gebeurt onderin de vegetatie, in een los spinsel vlakbij de grond. De kleine parelmoervlinder heeft drie tot vier, elkaar overlappende generaties per jaar. De eerste generatie volwassen vlinders verschijnt begin april, de laatste generatie kan je waarnemen tot eind oktober. De laatste generatie vlinders zet eieren af waaruit vervolgens nog datzelfde jaar rupsen geboren worden. Die rupsen overwinteren op de duinviooltjes en zorgen het jaar nadien voor de eerste generatie kleine parelmoervlinders.

Kleine parelmoervlinder

Duinviooltje

Beheer is beste bescherming

Duinviooltjes groeien voornamelijk in droge en schrale duingraslanden en op de zandige flanken van duinen. Zo tref je ze vaak op zogenaamde 'mosduinen', delen van oudere binnenduinen die schaars begroeid zijn met duinsterretjesmos. Aan onze westkust vind je her en der nog van die prachtige mosduinen met tientallen bloeiende duinviooltjes, toch blijkt een doordacht natuurbeheer noodzakelijk om te voorkomen dat mosduinen dichtgroeien met ondermeer duindoorn en kruipwilg. Eenmaal overwoekerd door struikgewas, verdwijnen zowel duinsterretjesmos als duinviooltje immers bliksemsnel – en met het duinviooltje ook de kleine parelmoervlinder. Of hoe vernuftig en broos de ecologische relaties in onze duinen wel zijn...

Zelf op zoektocht

De voornaamste nectarbronnen voor de kleine parelmoervlinders aan onze westkust – duinviooltje, jakobskruid, kattenstaart, koninginnenkruid, slangenkruid en watermunt – groeien deels in natte en moerassige gebieden. Om te overleven heeft de soort dan ook nood aan twee soorten terreinen in elkaars nabijheid: enerzijds vochtige duinpannen met veel ruigtekruiden als nectarbron voor de volwassen vlinder, anderzijds droge mosduinen met duinviooltjes voor het afzetten van de eieren. Gelukkig hebben duingebieden als De Westhoek en de Houtsaegerduinen in De Panne, de Doornpanne in Koksijde en Ter Yde in Oostduinkerke alles in huis om de kieskeurige kleine parelmoervlinder te bekoren. Grazen runderen, paarden, ezels en schapen er het oprukkend struikgewas kort zodat zowel mosduinen als ruigtes bewaard blijven, dan heeft de kleine parelmoervlinder het ongetwijfeld ook in de toekomst naar zijn zin in onze duinen. Met eigen ogen een kleine parelmoervlinder zien? Neem dan bij mooi weer deel aan één van de zomerwandelingen in de duingebieden van De Panne, Koksijde of Oostduinkerke!

HET ZWIN

Internationale luchthaven in de steigers

Wie zijn klassiekers kent, kent Het Zwin. Sinds jaar en dag vergapen natuurliefhebbers zich er aan het unieke samenspel van duinen, polders, slikken en schorren. Bijzondere vogels als lepelaars en kleine zilverreigers houden er maar wat graag halt. Bovendien belooft een grondige opknappbeurt een rooskleurige toekomst voor Het Zwin.

Een modern bezoekerscentrum, een kralensnoer van kijkposten, een nieuwe dijk en maar liefst 120 hectaren natuurgebied extra. Brenda Bussche, provinciaal directeur West-Vlaanderen van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), geeft tekst en uitleg bij de grootscheepse renovatiewerken die eind 2010 van start gaan.

ook sterk uitgediept worden om de in- en uitstroom van het zeewater te verzekeren. De aanleg van zanderige eilandjes zal ervoor zorgen dat de Zwinvlakte opnieuw aantrekkelijk wordt als broedgebied voor tal van vogels. Bovendien komt er in de laaggelegen strook achter de zwingeel ruim 120 hectaren natuur bij. De oude 'Internationale Dijk' wordt immers volledig afgebroken en een flink stuk landinwaarts opnieuw opgebouwd zodat de oppervlakte slikken en schorren aanzienlijk toeneemt. Het water uit de zwingeel zal er zijn weg zoeken en er een bijzonder nat gebied van maken. Een beetje zoals het 'Verdronken Land van Saeftinghe'. Het gebied zal toegankelijk zijn, weliswaar met laarzen en met een gids'.

Verdronken Land van Saeftinghe

Het uitblijven van investeringen zorgde ervoor dat het natuurpark Het Zwin er de laatste tijd wat bij lag als vergane glorie. Niet alleen het natuurpark, maar ook het achterliggende natuurgebied de Zwinvlakte, kan wel wat oplapwerk gebruiken. 'De verzanding van de Zwinvlakte dreigde fauna en flora in de problemen te brengen aangezien de dynamiek van de getijden afgezwakt werd', vertelt Brenda Bussche. 'De zwingeel zal dan

Eindeloze vergezichten

Hoewel heel wat fietsers een tochtje maken op de 'Internationale Dijk', is de dijk vandaag de dag niet veel meer dan een fietspad achter een berm. 'De nieuwe fiets- en wandelpaden zullen veel mooier geïntegreerd zijn in het landschap', zegt Brenda Bussche. 'Zo lopen de paden ook bovenop de dijk, zodat wandelaars en fietsers echt kunnen genieten van de Zwinvlakte en de polders. Daarnaast komen er in de dijken en de duinen rondom de

na

Zwinvlakte ook verschillende uitkijkposten die een mooie variatie aan vergezichten tonen. Zeg maar een 'kralensnoer van kijkposten' dat trouwens grensoverschrijdend zal werken aangezien het de Vlaamse en Nederlandse panoramapunten met elkaar verbindt. Ook aan het bekende beeld van de Haas komt een gloednieuw open uitkijkplatform. Het meest panoramische zicht op de Zwinvlakte is evenwel voorbehouden voor het 'all-weather' kijkcentrum, dat via het Provinciaal Natuurpark bereikbaar zal zijn. In alle opzichten een 'blikvanger', ingewerkt in de dijk en goed voor een uitzicht van bijna 360 graden'.

Op en top 'eco'

De bestaande gebouwen in het natuurpark, waaronder de koninklijke villa, dateren van de jaren 1930 en 1950. Het mag dan ook niet verbazen dat de verouderde infrastructuur niet langer voldeed. Men besloot dan ook volop de kaart trekken van een nieuw en duurzaam bezoekerscentrum. 'Het bezoekerscentrum functioneert niet alleen als toegangspoort tot de Zwinvlakte, maar vooral als toeristisch onthaal', vertelt Brenda Bussche. 'Iedereen kan er terecht voor meer informatie over de Zwinstreek of een drankje in de cafetaria. Via de ticketbalie be-

landt de bezoeker in het 'ecotoeristische' attractiegedeelte van het bezoekerscentrum dat op een interactieve manier de rol van Het Zwin als internationale luchthaven voor vogels in de kijker wil zetten. Daarnaast is er vanzelfsprekend ook nog steeds ruimte voor natuur- en milieueducatie en dagseminaries gericht op natuurbeleving, ontwikkeling en duurzaamheid'. Eind 2012 zou het vernieuwde, eigentijdse 'Natuureducatief Ecotoeristisch Zwin' een feit moeten zijn. 'Dit project mag best beschouwd worden als een schoolvoorbeeld van een geslaagde, perfect geïntegreerde en praktische samenwerking tussen verschillende partners', besluit Brenda Bussche. 'Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), de Provincie West-Vlaanderen, de Afdeling Kust van het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK) en de gemeente Knokke-Heist slaan de handen in elkaar om Het Zwin om te toveren tot een kroonjuweel van natuurbeleving'.

43 |

Samen voor een beter Zwin

TUSSEN ZOET EN ZOUT

Zingende slikken in het binnenland

In de schaduw van Saeftinghe

Aan de rechter Scheldeoever, stroomafwaarts van Antwerpen ruwweg tussen Lillo-Fort en de Europaterminal, strekt het Galgeschoor (46 hectaren) zich uit over een lengte van twee kilometer. Wat verderop stroomafwaarts ligt het Groot Buitenschoor, als grootste brakwaterschor in België meteen goed voor maar liefst 215 hectaren. Op de linkeroever bevinden zich zowel het Ketenisseschor (44 hectaren) als het Schor Ouden Doel (51 hectaren), dat naadloos aansluit op het uitgestrekte en alom bekende Verdrongen Land van Seftinghe (3 000 hectaren) op Nederlands grondgebied.

Op elk moment van de dag blijven het Galgeschoor en het Groot Buitenschoor in beweging. Deze buitendijkse gebieden zijn immers bijzonder onderhevig aan de getijdenwerking. Zo worden ze bij hoogwater – ongeveer elke 12,5 uur – geheel of gedeeltelijk overspoeld met brak water. Ook bij laag water krijgen planten en dieren het er hard te verduren: of de zon jaagt de temperaturen de hoogte in, of een koude en snijdende wind doet de temperatuur diep onder het vriespunt zakken. Het mag dan ook niet verbazen dat uitsluitend uitstekend aangepaste planten en dieren hier weten te overleven. Ons land telt trouwens amper 320 hectaren aan vergelijkbare biotopen. Kortom, een uniek stukje natuur!

Samenspel van zoet, brak en zout

Het afvloeiende zoete water uit de Schelde en het zoute getijdenwater uit de zee komen hier in aanraking met elkaar. Resultaat is een erg geleidelijke overgang van zoet over brak naar zout water. Zowel het Galgeschoor als het Groot Buitenschoor liggen in de brakke zone waar overleven eens zo hard is door het schommelende zoutgehalte. De planten die er voorkomen, moesten zich dan ook aanpassen aan de extreme omstandigheden. De brakke schorren zijn relatief soortenarm aangezien bijzonder weinig plantensoorten er overleven. Meteen de reden waarom een aanzienlijk deel van deze planten het etiket 'zeldzaam tot zeer zeldzaam' opgekleefd krijgt. Melkkruid, lepelblad, zeeaster, zilte schijnspurrie, schorrenkruid en schorrenzoutgras zijn maar enkele van de zogenaamde 'zoutminnende' planten die je hier aantreft.

Op de grens van land en water

Samen vormen slikken en schorren de dynamische en erg wisselende overgang tussen land en water. Het doorgaans dichtbegroeide schor steekt boven de hoogwaterlijn uit en is dooraderd met een fijnmazig netwerk van geulen en grachtjes die zo het getijdenwater tot diep in het gebied voeren. Eens springtij wordt het schor geheel overspoeld met het brakke Scheldewater. Geprangd tussen het schor en de waterlijn, valt een schijnbaar dode moddervlakte op. Schijn bedriegt, want dit slik barst van het leven. De ontelbare bodemdierpjes die er leven, spelen immers een cruciale rol in het voedselweb van de Schelde.

De Schelde op stelten

Op hun trektocht van noordelijke broedgebieden naar zuidelijke overwinteringsgebieden houden honderdduizenden vogels halt in het Schelde-estuarium. Het rijke bodemleven in het slik vormt immers een bijna onuitputtelijke voedselbron. Andere vogelsoorten komen er dan weer overwinteren of brengen er hun zomers door.

Bovendien zijn zowel de Westerschelde als de Zeeschelde van internationaal belang voor een tiental soorten steltlopers. Vaak geziene gasten op de slikken en schorren zijn bergeend, kluit, tureluur, wulp, verschillende soorten plevieren en strandlopers, aalscholver, kokmeeuw, zilvermeeuw, scholekster, rosse grutto, wintertaling, blauwborst, diverse soorten eenden en grauwe ganzen.

Tip

Zondag 27 september 2009 • Lillo

Welkom op de Scheldedag!

Zin om de robuuste maar boeiende wereld van slikken en schorren langs de Schelde zelf te ontdekken? Zak dan op zondag 27 september af naar Lillo. Natuurpunt organiseert er, na een uiterst succesvolle editie in Temse vorig jaar, de tweede editie van de Scheldedag.

Je kan er niet alleen vrij wandelen in de Scheldeschorren langsheen bemande landschapsposten die je wegwijzen maken in de fascinerende natuur, je geniet er in alle rust ook van een drankje, een hapje en een streepje muziek. Verder vertellen interessante lezingen je alles over het wel en wee in de Scheldeschorren en kom je in het havencentrum alles te weten over de Antwerpse haven. Een andere kijk op de wondere wereld van de schorren krijg je beslist tijdens een boottocht op de Schelde. Aan boord geven gidsen van Natuurpunt je tekst en uitleg en wie weet krijg je wel een zeehond te zien! Via de overzetboot tussen Lillo en Doel kan je trouwens ook de prachtige natuur rondom Doel verkennen, terwijl een ecofietstocht je wegwijzen maakt in de polders op de linkeroever.

Meer info:

Natuurpunt Antwerpen Noord
Koen Vanagtmael • 03-541 60 40
koen.vanagtmael@natuurpunt.be

Slikken zingen écht

Toegegeven, het zou de naam van een stripverhaal kunnen zijn, maar het slik zingt écht. Wanneer je bij laagwater langs of over het slik loopt, dan hoor je een suizend, zingend geluid. Dit geluid wordt veroorzaakt door slikgarnalen. Slikgarnalen leven met duizenden per vierkante meter in het slik.

In het uiterste noorden van de Antwerpse haven, waar de Schelde Nederland binnenstroomt en zich verbreedt van rivier tot zeearm, de Westerschelde, ligt een heerlijk stukje natuur. Het Galgeschoor, het Groot Buitenschoor, het Schor Ouden Doel en het Ketenisseschor, het zijn stuk voor stuk brakke schorregebieden in het Vlaamse deel van het Schelde-estuarium. De getijdenwerking maakt het voor planten en dieren niet makkelijk om er te overleven, toch levert de intense dynamiek van het in- en uitstromende water ook een ronduit unieke planten- en dierenrijkdom op.

KOM NAAR DE SWAROVSKI DAGEN OP 5 EN 6 SEPTEMBER

VAN 10 TOT 18 UUR, KASTEELPARK DE MAAT, DE MAAT 4 – MOL, IN SAMENWERKING MET
NATUURPUNT, TOEGANG TUINBEURS EN GROTE NATUURHAPPENING € 2,50

Op de Swarovski Dagen in Mol kan je kennismaken met het volledige SWAROVSKI OPTIK
telescopenprogramma met onder meer het fantastische groothoek zoomoculair. Je kunt er
eveneens je Swarovski kijker laten aanvullen op wisselstukken. En vanwege het 60-jarig bestaan
van de firma kan u gebruik maken van onze jubileumaanbieding op sommige van onze kijkers!

NIEUWE STAY-ON CASE
perfecte bescherming
compatibel met alle telescopen

VEELZIJDIGE TELESCOOPSTABILISATOR
rustig observeren zonder bewegen
en fotograferen met en zonder statief

NIEUW

UCA – UNIVERSELE CAMERA ADAPTER
Eén enkele adapter voor digitale
spiegelreflexcamera's en compacte camera's.
Passend bij alle telescopen van SWAROVSKI OPTIK.
Voor het snelle wisselen tussen observeren en
fotograferen. Bovendien uiterst veilig, stabiel en
compact. En met zijn 350 gram ook nog
uitgesproken licht: de nieuw ontwikkelde UCA van
SWAROVSKI OPTIK laat geen wensen onvervuld.

MEER DAN 25% MEER GEZICHTSVELD

NIEUW

25-50x W

1949 | 2009
60 JAIRE SWAROVSKI OPTIK

SEE THE UNSEEN

WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK BENELUX

Verwelkomingsstraat 17, B-1070 Brussel

Tel. 02/556 01 60, Fax 02/556 01 69

info@swarovskioptik.be

natuurpunt
natuur voor iedereen

SWAROVSKI
OPTIK

Ecover, 't is ecologisch!

Ecover's ecologische was- en reinigingsmiddelen worden gemaakt op basis van hernieuwbare plantaardige grondstoffen en mineralen. Zij worden al meer dan 25 jaar op een ecologisch, economisch en sociaal verantwoorde manier geproduceerd, in een unieke ecologische fabriek. Eerlijk en open, met respect voor mens, dier en milieu. Meer info op www.ecover.com

ECOLOGISCH
VLOEIBAAR
WASMIDDEL
VEILIG VOOR DE HUID*

ECOVER

30° 40° 60°
RESPECTE LA PEAU*
LESSIVE LIQUIDE
ÉCOLOGIQUE

for people who care

1,5L e